

चांदोबा

जुलै १९९२

महत्वाच्या बाबतीत, एकाच्या विविधते मुलीची लक्ष्म करवयाबाबत बुलावर दबाव घाणजे योग्य होईल का, याचा काही विचार?"

"अहं सुलीच नाही. श्रीनाथला सुलोचना पसंद पडली नाही, तर मी तिचे लक्ष्म दुसरीकडे घेऊन आणू आणि भरपूर हुंडा देऊन चाटामाटात लक्ष्म करून देईन." श्रीकंडने बापत्या मनातले सांगून टाकले.

दुसऱ्याच दिवशी ते सुलोचनाला पहायला गेले. तिला माहितीबरोबर श्रीनाथने आपली पसंती व्यक्त केली. सुलोचनाला विचारीला फडकलेच नाही की,

आपण आपल्या नणंदेला व सासूला पसंत नाही आहोत. अन् अशा परिस्थितीतच ती मृत वृत्त त्या घरी आली.

सहा महिने सुलोचनाला आपल्याच भाग्याचा हेवा वाटत राहिला. परंतु अचानक तिचा सासरा श्रीकंड स्वयंवासी झाला अन् तेव्हापासूनच तिच्या ह्याला नाही सुखात झाली. पित्याच्या मृत्युमुळे श्रीनाथची ब्रवाबदारी दुष्पट वाढली. तो फारसा घरी राहीनासा झाला आणि इकडे तर्क व सासूकडून सुलोचनाला छळायला सुरुवात आली.

सासू मुनेला दोघून बोले, टोमणे घरी- "हो, लाखाचा हुंडा आणणारी मुलीने सोडून या अष्टदरित्री मुलीला आणले घरात!"

"अन् घरात वाळत ठेवल्याबरोबर सहा महिन्यात घराचे लक्ष्मण केले या घरीनं!" नणंद श्रीकंडी घर चिमटे काढी.

आता स्वयंपाकाचे सारेच काम सुलोचनावर येऊन पडले. जेन्ना घरातलं डींगभर काम तिच्याकडून करून घेऊन आपल्या मनाची दुसडल शांत करू पाही, तिचा सूड घेऊ पाही. श्रीकंडी वहीनीला धोडीमुठ्ठा मदत करीत नसे, उलट आपल्याला जे हवे असेल ते सुलोचनाला

आपल्या खोलीत आणून घायला लावी. पण आपणावर होणाऱ्या अत्याचाराबद्दल सुलोचना श्रीनाथबद्दल व ही काढत नसे.

एकदा सुलोचनाला खूप ताप आला. घडीने कापत त्या दुःखद, असह्य भवस्थेची परातलं सारं काम तिने एकटीनेच उरकले.

अशाच सासू व नणंदेने गावापासून वहा मेल दूर असणाऱ्या देवीच्या दर्शनाला जायचे ठरवले.

मानूने रात्रीच सुलोचनाला सांगितले- "सकाळच्या गाडीने निघालो की घायला रात्रच होईल. देऊल तर डोंगरावर आहे तिथे खायला काहीच मिळत नाही. पहाटेच उठून आमच्यासाठी गोड खिचडी बनवून बांधून दे."

दुसऱ्या दिवशी पहाटेच खिचडीच्या आठवणीने सुलोचना नटकन अंधारणातून उठली. पण तार पावले चालताच चक्कर येऊन जवळच्या टेबलावरच ती कोसळली. त्या जावाजाने श्रीनाथ जगा झाला. सुलोचनाला नीट अंधारणावर बसवून स्थाने प्रेमाने विचारले-"आताच का उठलीस ग?"

सुलोचनाने त्याला खिचडीबद्दल सांगितले, तेव्हा तो म्हणाला-"तू फार कमजोर झालेली दिसतेस, ओप तु खिचडी मी बनवतो." आणि जबरदस्तीने तिला ओपवून श्रीनाथ स्वयंपाकघरात गेला. खिचडी बनवण्याची तयारी केली. ओडयाच वेळात गरम गरम गोडी

खिचडी एका भांड्यातून आणून ते बायकोच्या हाताळी करत श्रीनाथ तिला म्हणाला—“आ, खिचडी आपल्या सासुला नेऊन दे. मी बनवलीय म्हणून सांगू नकोस ह्या!”

नवऱ्याने सांगिल्याप्रमाणेच केले सुलोचनाने. नंतर सासू व नणंद भाड्याच्या गाडीतून वेगळा जाण्यासाठी निघून गेल्या. नंतर श्रीनाथही खाऊन बिल्लून बाहेर गेला. सुलोचना विचारी काही न जाता पिता दरवाजा बन्द करून पडून राहिली.

रात्र होता होता दरवाजा खटखटला. दरवाजापर्यंत कसे तरी जाऊन सुलोचनाने

तो उघडला. समोर दोघीची जोडमोळी उभी होती!

“आम्हाला भुकेने मारायचा विचार होता तुम्हा! वाहीतर असली खिचडी केली नसतीस तू!” असे म्हणून रागातच थोवल्ली भरकन घरात घुसली.

“दुपारी चांगली भूक लागली, तेव्हा छान हूप, चांगला तांदूळ, काजू-बेदापा वन् बेनबोड्याच्या बासमंतच तोंडाला पाणी सुटलं. फग कसब काय! खिचडी तोंडात घातली, मन् तशीच पुंकावी लागली! त्यात तू साखरच नव्हती घातलीस, मृदामुच केलेस तू असं!” सुलोचनाचा दंड पकडून तिला गदगदा होऊनत सासुने कडक आवाजात म्हटले. श्रीनाथ त्यावेळी घरी आला होता. हसतच त्याने विचारले—“काय झालं आई? आपल्या आजारी सुनेवर राग काढते आहे असं दिसतय?”

मुलाचे हसणे अन् बोलणे ऐकून आन म्हणाली—“या चरात हिला काय कमी आहे? इतक्या जेन्नी साड्या वन् रागिने जन्मात तरी पाहिलेस का तिनं? कसला नास आहे तिला इथं? जगीचच मला अन् बायल्या नणंदेला सतावतेय ती?”

“आई, कोण कुणाला सतावतय हे काही मला नजळत नाही, असं नाहीय!

चांगलं हूप अन् काजू वनेरेज तू म्हणालीस ते ऐकलं मीही. हे सारं असूनही, साखर नसली तर खिचडी खावत नाही. तसंच सगळं काही असून, जीवनात केवळ प्रेम नसेल, तर असलं आयुष्य कोणालाही भावळणार नाही. ती खिचडी मीच बनवली होती; अन् हे सांगण्यासाठी जावून सुजूनच त्यात साखर घातली नाही मी आई!”

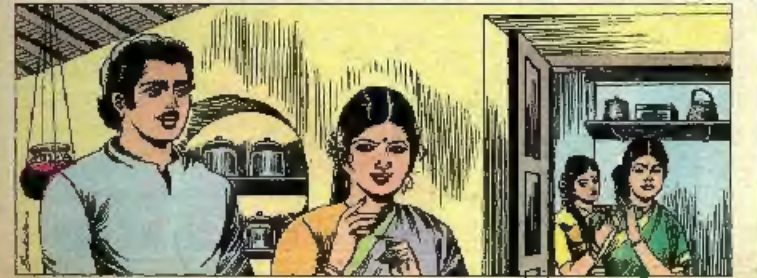
“म्हणजे तुला म्हणावचंय की आमचं सुलोचनावर प्रेमच नाही?” आवेकाने मानूने विचारले.

“मला सांगायचं होतं, ते लवकरच ओळखलंस तू! सुनेला पाच असून नणंद अन् सासून देवाला जायचं ठरवावं, मन् वर खूप तापलेल्या सुनेलाच पहाटे उठून गोड खिचडी करून द्यायला सांगायचं—याका काय प्रेम म्हणतस? तुम्हा दोघींना चांगल्या वाईटातका फरक दाखवायला-साठीच मी बिनसाखरेची खिचडी बनवली. तुम्हाला नीट मिळून बिसळून रहाता येत नसेल, तर मला सांग, म्हणजे आम्ही दोघं

नवरा-बायको निराळं विचारायूंक.” श्रीनाथने रागाने कडक आवाजात सांगून टाकले.

हे बोलणे ऐकताच मानू व श्रीवल्ली यांना आंगावर कीज कोंसळल्यासारखे झाले. पण सुलोचनाच यथे पडून नवऱ्याला म्हणाली—“हे काय बोलताय तुम्ही? मी जिवंत असं पर्वत निराळ्या विचारांचा कधी विचारही नाही करणार! अन् घरातल्या गोष्टी आपल्या माम्ही पाहून येऊ. तुम्ही आपला स्वतःचा उद्योग व्यवसाय संभाळलात की पुरे!”

आपली सुन स्वभावाने किती चांगली आहे, हे बात्ता कुठे मानूच्या लक्षात आले! तिने हेही ओळखले की सतदीलकीपेक्षा माणसात आपलेपणा अन् प्रेम हेच जास्त महत्वाचे आहे. ती म्हणाली—“श्रीनाथ, तू मतवलेल्या खिचडीमुळे आमचे डोळे उघडले. पुन्हा कधी या घरात वसलं भांडण होणार नाही.” अन् तिने सुलोचनाला प्रेमाने जवळ घेतले.

जमीनदाराचा नावाडी

चन्द्रगिरीच्या जमीनदाराचा एका नावाड्याची गरज होती. तो रोज संज्याकाळी नवेत वसुंत नवीतून फेरफटका मारत वसे. अन् ती नदी डोंगराळ भावातून खूप वेगाने वहात असल्यामुळे नावाडी थांबला जन्मेची व आपल्या कामात बाकवणार असला पाहिजे—अशी त्याची मज होती.

विवाणाने अनेक नावाड्यांमधून प्रसाद व परमेश नावाचे दोन नावाडी निवडले आणि त्यांचा वेळून तो जमीनदाराकडे गेला. "हुजूर, हा प्रसाद नाव जालेयनात चांगला कुल्ल असून तो उत्तम पोहोचाराही आहे. आणि हा परमेशही कुल्ल नावाडी आहे; पण त्याला पोहोता काळ वेत नाही." विवाणाने आपल्या मालकांना त्या दोघांवद्दत माहिती पुरवली.

जमीनदाराने त्याला हुसुन्हा विवशी परत पावला हागितने. हे दोघे निघून गेल्यावर जमीनदार विवाणाचा म्हणाला—"उबा आले की तांबा—मो परमेशची दिवड केली आहे."

जायचवले हिवाचाले विचारले—"आपण परमेशाला कोकरीवर ठेवणार ?"

"हो, मला पाहील आहे हे. म्हणूनच मी त्याला कोकरीला ठेवणार आहे. कोकरी नाव जालेयनात बाकवणार आहेत बरे; पण जो पोहू शकतो, तो नाव तिचकी काळजीपूर्वक हाकणार नाही. वेड आली, तर आपण पोहून जाऊन आपला जीव वाचवू शकू—हे त्याला पक्कं ठाऊक असणार. पण परमेशाचं तबं नाही; त्याला पोहोताच वेत पडल्याने साहेबोकच तो ताब खूप आपघगिरीने पालवील. त्यानं सर्व न केले तर त्याचाच जीव धोक्याला वेईल. त्याला स्वतःच्या विवाची काळजी असल्याने, त्याच्या हाती माला जीवही सुरक्षित राहील ना ? काय विवाणजी, तुम्हाला काय वाटत ?" जमीनदाराने हसत हसत विचारले.

"जोहो ! हा गोव्दीचा तो विचारच तम्हाला केला ! मला करा हं हुजूर मला !"

विवाण खरनेने मान व्हाली पालव म्हणाला.

माया महाल

[२]

[बोरगिरीची राजकुन्हा विवाहवती हिच्या जन्मोत्सवाला आता दीवच दिवस उरले होते, अन् ती माल जवानक खूप बहकत होऊन बाजारी पडली. ज्योतिष्याच्या सल्ल्यावरून तिला सरोवरातील बेटावरील विश्रामगृहात रहायला पाडवले. परन्तु दोन महिन्यांनी ती अचानक तेथून नाहीकी आली. ती अशी जवळ होण्यापूर्वी...]

युवराणीला सारस सरोवरपर्यंत सोडून फार जातूनद बाला. नंतर तिचे स्नान जालेल्या दाखी शालिनी व मालिनी खोरे उतरकून त्यांनी विला जेवाय-खायला घातले आणि परत येऊन सर्व हुकिकत राणी वज्रेश्वरीदेवीच्या कानावर घातली. युवराणी ताजीतबाही झाल्याबद्दल राणीने पायऱ्यांपर्यंत सोंडले. राजकन्येला गेल्या राजाळा कळवले. राजदंपतीला वाटले की ज्योतिष्याने युवराणीच्या रहाण्याच्या खूपच ताजीतवानी वाटत होती. तिला स्वतःत जो बदल केला, त्यामुळेच ती अशी पोहो सुधारलेली पाहून त्या सेविकांना सुषारू लागली.

"बावोला"

या सुख सभाचारामुळे दोघेही फार खूश झाले. दुसऱ्या दिवशी नंदिनी व देवमानी गवाऱ्या लेविका युवराणीला भोजन घेऊन गेल्या. तिसऱ्या दिवशी साता-गारवा या दासीच्या तोंडून राजदम्पतीला बातम्या मिळत गेल्या की युवराणीची तब्बेत दिवसेंदिवस सुधारत चालली आहे. त्यामुळे आपल्या लाडकीला भेटण्याच्या बुद्धिमानाची ते मोठ्या आनुरतेने वाट पाहू लागले. जसा तऱ्हेने पाहता-पाहता बीस दिवस निघून गेले.

त्या दिवशी प्रधान ज्योतिषाचार्य रावस्पती राजदर्शनासाठी आले तेव्हा स्वतः राजा त्यांना साधोरा जाऊन मोठ्या

आदराने मंडळात घेऊन गेला व त्याने त्यांना वसायला आसन दिले. उद्वास बेहत्याच्या राजा-राणीकडे पाहून स्मित करत ज्योतिषाचार्य म्हणाला-“महाराज, आपण दोघेही जा, पण सुर्यास्तापूर्वी आपणांला परत माज पायला द्या.”

“विद्यावतीच्या विरहाला तीन आठवडे झाले. तिच्या विना रक्षण आम्हाला फार कष्टप्रच वाटत आहे.” राणी दुःखी स्वरात म्हणाली.

“आपण तर उद्यान जाणार आहोत न रेबी!” राणीचे सारपण करत राजा म्हणाला. नंतर वाचस्पतीकडे वळून राजाने विचारले-“आचार्य, विद्यावतीचे सहमान आता काही बदलत आहे का? या वाक्यीत आपण आपले भिन्न जगत्पती यांच्याशी काही बोलणे केले काय?”

“होय महाराज! त्यांनीही माझ्या विचारांना दुजोराच दिला. त्यांचाही असाच विचार आहे की, युवराणीची स्थिति चाळीस दिवसपर्यंत अशीच राहिल. अन् त्यानंतरच ती पहिल्याप्रमाणे निरोमी होईल. तेव्हा आपल्याला घाबरायचं काहीच कारण नाही. उद्या आपण दोघ युवराणीला पाहून घाल तेव्हा आपलीही यांबद्दल खात्री पडेल.” असे म्हणून वाचस्पति तेथून निघून गेला.

आता राजा-राणीला कळून चुकले की युवराणीला भेटण्यासाठी योग्य दिवस म्हणून एकविसावा दिवसच मुकर केला गेला होता. त्यादिवशी दुपारचे भोजन उरकून युवराणी जेव्हा विश्राम करून शांत झालेली असेल, त्याच वेळी तिला भेटणे ठीक होईल.

लोकांना जेव्हा कळले की राजा-राणी आज राजकन्याला भेटायला जात आहेत, तेव्हा ते राजरस्त्याच्या दुतर्फा उभे राहून तिच्या स्वास्थ्याबद्दल राजाराणींना प्रश्न विचारू लागले. राजाही प्रसन्नपणे स्मित करीत “राजकन्या सुधारत आहे” असे त्यांना संशत राहिला. ही बातमी ऐकून प्रजाही खूप शांती.

सामस सरोवरजवळ वाट पहात बसलेल्या गवाऱ्याने राजदंपति समोर दिसताच त्यांना प्रणाम केला. केवळ राजा व राणीच नावेवर चढले, त्यांचे अंगरक्षकही सरोवरकिनारीच थांबले. नाव आता वेटाकडे निघाली.

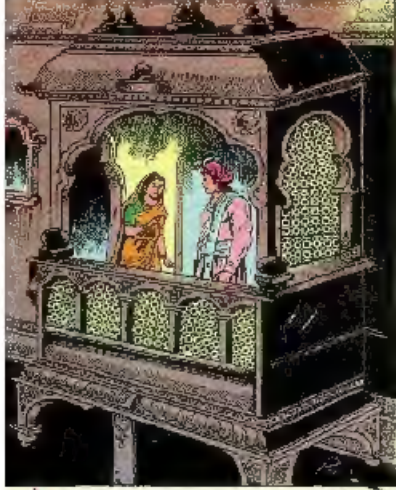
वेटावरील विश्रामगृहाच्या पायऱ्यांवर उभ्या असलेल्या वृद्ध कमला दासीने राज-दम्पतीला लवून नमस्कार केला, आणि ती त्यांना घेऊन, ज्या विशाल भग्ना दालनात राजकन्या होती. त्या दिशेने चालू लागली. त्याच वेळी होपेनून नुकतीच जागी झालेल्या राजकन्या विद्यावतीने आपल्या माता-पित्यांना पाहिले व ती तावडतोव उठून झततच त्यांच्याकडे आली. राणीने

लावणार आहे. या काळात तिच्या तय्यतीला कोणत्याही प्रकारचा धोका नाही. पण..."

बोलता बोलता आचार्य मधेच थांबला. आचार्याचे हे अर्धवट बोलणे. उद्या सकाळीच राजकन्याला भेटून यायचे या विचारात रंगलेल्या राजाच्या ध्यानात आलेच नाही, जन् आचार्यांनीही आपले बोलणे तसेच सोडले.

"पहाटेन का? सूर्योदयानंतर गेलं तर नाही का आलायचं?" पट्टराणीने विचारले.

"नाही, कारण पुढले दोन तीन महिने राजकन्या एका भिल्ल वंशा म्हणूनच उद्या फेऱ्यात लावणार आहे. म्हणूनच उद्या

पहाटेच, किंवा तीन महिन्यांनंतर- याशिवाय अन्य क्षणंमूर्त नाही, म्हणूनच ही चार्ज. इतर ज्योतिषाचार्यांनीही आम्हाला हीच सूचना दिली आहे." राजाने तिची समजूत घातली.

"भिल्ल म्हणजे काय? काही त्यांनी भांगितलं का?" राणीने काळजी व्यक्त केली.

"नाही. आता अगोदर आपण उद्या पहाटे जाऊन आपल्या बाळीला पाहून येऊ. त्यानंतर आपण ज्योतिषाचार्यांना बोलवून घेऊ आणि त्या म्हणजे काय असे अधिक विचारून घेऊ देवी!" राजा समजूत घालत म्हणाला.

दुसऱ्या दिवशी पहाटेच, कसलीही पूर्वसूचना न देताच आलेल्या राजवंशीला पाहून नाविक आश्चर्यचकित झाला. ते दोघे ठोकले वरून बेटाच्या विभ्रामगृहाशी पोचले, तोवर पूर्वेला मंदसा प्रकाश होऊ लागला होता. राजवंशीचे स्वागत करायला तो कमला पुढे आली, तो स्वतः राजकन्या विवाहली. आपल्या आगमनाची बातमी व मिळाल्यामुळे कोणी पुढे आले नसेल, असा विचार करत राजवाम्पत्याने पामन्या चढून विभ्रामगृहात पाऊल ठेवले.

इतक्यात म्यानं वेहेऱ्याने त्यांच्या समोर येण्याच्या कपलाचे आश्चर्याने

विचारले-“प्रभु, ती बातमी आपल्याला इतक्या लवकर कळली?”

“कसली बातमी? काय झालं? विद्यावती कुठे?” अज्ञात संकेत्या बाबकेने राजा-राणीची बरोबरच प्रत्यक्षाची तरबरी केली.

कमळाचा स्वर अद्वयलत होता. अन् तिच्या चेहऱ्यावर भीती स्पष्ट दृश्यावर होत होती. “महाराणी.....युवराणी..... युवराणी, कुठे विहाल नाहीय.” कापण्या आवाजात कमला बोलली.

“काय म्हणतेस? कुठे जाईल ती? तू सारं भवत तोंट घुंजून पाहिलंस?” राजाने आपघर्य व मोतीवर ताबा देवत विचारले. महाराणी शक्ति झाली. तिने तोंडच उघडले नाही!

“प्रभु! माझ्या जीवनात यापूर्वी अतक काही घडलं नाही. सना वाटतं रात्रभर मी बेचुद्धावस्थेत होते. मी जागी झाले तेव्हा माझं डोकं जड झालेलं होतं अन् मला विचित्रशी गडा आल्हासारकं वाटत

होतं. युवराणीला उठवायला मी तिच्या शयनकक्षात गेलं, तेव्हा ती तिचं दिसली नाही. मला वाटतं की लवकर उठून आज युवराणी इकडे तिकडे कुठे फिरत बसेल. म्हणून मी प्रयत्न सवं कोठ्या घुंजाळल्या. उद्यानातही पाहिलं. मासपासच्या तर्ब जागा सोपून बाले, पण युवराणीचा काहीच पत्ता लागत नाही.” विवारी म्हासारी दासी बोलपास पाणी भागून बोलत होती.

“कुठे गेलीं मसेक?” असे विचारत महाराणी तेथून विद्यावतीच्या शयनकक्षात आजून पुन्हा परत आली.

या अवधीत राजाही विश्रामगृहाच्या कन्य कोठ्या तपासून बाला. “विद्यावती! विद्यावती!” म्हणून पुकारत राणीने सारे उद्यानबल घुंजाळलं. आसपासच्या सर्व जागा पुन्हा-पुन्हा पाहिल्या. पण त्यांना राजकन्या कुठेच आढळली नाही.

तेव्हा राजाने नावाडपाळा सेनानायकाकड ताबडतोब बोलावून आज्ञायची आज्ञा दिली.

(कमरा)

वेवीची चूक

हट्टो बिकमराजा पुन्हा लाडाकडे पावला. फाव्हीला कटकगारे अंठ काढून, ते लांडावर टाकून, गेंहूमीप्रमाणे तो समशानाची वाट पासू लागला. तेव्हा वेताळ वास करणाऱा तो वेताळ बोलू लागला- “राजा, मा भवानक भयरात्रीच्या वेळी तू जो वृद्धता व उत्तम शीक्षेची पुणूक राखवत आहेस, ती पाहून माझ्या मनात एक शंका उत्पन्न झालीय-तु वंशित आहेस, शाही आहेस, की घाबर? पंडित नक्की सांगी असतो, किंवा शाही ह्या नक्की पंडित बसतोच, हे खरे नव्हे. ही गोष्ट तर मुलाहो ठाऊकच असेक. कारण जो गोष्ट एकाबाका खरी वाटते, ती दुसऱ्याला खोटी वाटण्याचीही शक्यता असते. असा तऱ्हेची धर्मसूक्ष्मता किंवा आकषण जवळिल होतं, तेव्हा केवळ मानवच नव्हे, तर कधी कधी खुर देवदेवताही चूक करून बसतात. शा

वेताळाच्या गोष्टी

गोष्टीच प्रमाण म्हणून मी एक पंडित अन् एक पामर यांची गोष्ट सांगतो. ही नीट लक्षपूर्वक ऐक. तुम्हा वेळही जाईल अन् जरा करमणूकही होईल " वेताळ गोष्ट सांगू लागला—

एके काळी सुवर्णवीथ नवरात तारकेश्वर नावाचा एक वनवान भाभूस रहात असे आपल्या अवलंब्या संपत्तीमुळे त्याला फार मर्चे होई. त्याचा व्यापार दिवसेंदिवस वाढू लागला, आणि त्याची मित्र मंडळी त्याचा हून काफ लागली आपल्या मित्रांची प्रगति त्यांना साहजेनाशी झाली. त्याचे भाईबंध नव्हमी त्याच्याकडे पैसांची पद्धत मागून त्याला सताधू लागले त्याची बायको

एकसारखे नवनवे दागिने घडवून घेऊ लागली. नवनव्याचे वन समजून घेण्याचा ती कधी प्रयत्नच करीत नसे त्याचा मुलगा बाण्यासारखा पैसा खर्च करी. मुलाचे मारे दुष्ट व घोळेबाज मित्र श्रीश्रीच्या नावाखाली त्याला लुबाडत, त्याच्या भोवती-भोवती फिरत अनेक प्रयत्न करूनही मुलाला सुधारण तारकेश्वरला शक्य होईनासे झाले. आपण कष्टात मिळवलेले पैसे झालान व बायकोने असे वेपवईने खर्च करावेत हे तारकेश्वर पाहू शकेना. त्याने दोषांना ही समजून सांगण्याचा परोपरीन प्रयत्न केला पण धर्ष! सर्व पालण्या घडयावर पाणी!

या सान्या आसाबुळ तारकेश्वरचे मन उद्विग्न राहू लागले. अशा परिस्थितीतच त्याला एकदा शिवानन्द नावाच्या योग्याला भेटायची संधि मिळाली त्याला तारकेश्वरने आपल्या भलाय्या अज्ञानाबद्दल सांगितले आणि ज्ञानि मिळवण्यासाठी उपाय विचारला.

योगी म्हणाला—'वस्सा, इथून खंभर कोस अंतरावरील विषय पर्वताजवळ देव-नन्वन नामाचं सरोवर आहे. त्याच्यान किनाऱ्यावर देवतन्दिनी देवीच येऊन आहे त्या देवीचं दर्शन घे, म्हणजे तुम्हा मनाला शान्ति आणि समाधान नक्की मिळेल पण

एक गोष्ट लक्षात ठेव. केवळ ज्ञानी माणसालाच या देवीच दर्शन मिळू शकतं अज्ञानी माणूस देवीच्या देवळान गेला तर त्याला देवीचे दर्शन होणार नाही मग तो प्रार्थना काय करणार नि मागणी काय करणार ?"

योग्याला साष्टांग नमस्कार करून तारकेश्वरने आपली कृतज्ञता व्यक्त केली आणि एका शुभ भूतुतावर त्याने देवी-दर्शनासाठी प्रस्थान ठेवले काही दिवस प्रवास केल्यावर हस्त्यात त्याला तीर्थंकर नावाचा एक प्रवासी भेटला त्याच्याशी चोळता बोळता तीर्थंकर हा एक बहुपंडित असल्याचे तारकेश्वरने ओळखल

तीर्थंकर विषय पर्वताकडेच निघाला असल्याचे कळल्यावर तारकेश्वर फारच आनन्दला. अशा पडिताबरोबर रहाव्यात आपल्यात ज्ञानात खांगली भर पडेल असे त्याला वाटले. त्याने आपल्या मनातल्या मोर्तक आणि आधिभौतिक शंका तीर्थंकरला विचारून घेतल्या आणि तीर्थंकरनेही त्या शंकांचे उचित पद्धतीने निरसन केले.

काही दिवसांच्या प्रवासानंतर तीर्थंकरने तारकेश्वरला सरळ विचारले—"तू म्हण-तोयस की तुला विषय पर्वताकडेच जायचय पण तिथे कोणत्या जागी जाणार आहेस, हे

नाही सांगितलस ? अरोबर कुडे जायचय तुला ?"

आता तारकेश्वरने आपली संपत्ति अडचणी व मानसिक अशांति बघेरबाबत सांगून तीर्थंकरला म्हटले—"मी मन:शांति मिळवण्यासाठी देवतन्दिनी देवीच्या दर्शनाला जात आहे "

'असं ? मीही त्याच देवीच्या दर्शनाला निघालोय." तीर्थंकर म्हणाला.

हे ऐकून आश्चर्याने तारकेश्वरने विचारले—"आपण तर महान पंडित आहात. आपलीही काही अडचण कांय आहे की काय ?"

यावर तीर्थंकर चितने उदास झालेल्या आवाजात म्हणाला—"माझे नवील एक

महान पंडित आहेत, मन् मोही अनेक शास्त्रांचे अध्ययन केले आहे. तेवढ्या आचाराने मी रोज आपले पोट भरू शकतो, पण माझ्या सान्ना इच्छा काही पूर्ण होऊ शकत नाहीत. रहाण्यासाठी एकादा आरामशीर महाल, वायको व मुलीसाठी दागदागिने, लची कपडे वगैरे मी मिळवू शकत नाही. बाळ मग सामुळे असाला आहे देवी देवनागिनीच्या दर्शनाने सारी संपदा मिळते असे मी ऐकलेय तेव्हा मी उपायाने मीही मनःशान्ति मिळवायच्या विचारात आहे देवी प्रसन्न झाली तर मला संपत्तीचा लाभ होऊ शकेल असे वाटते "

हे ऐकल्यानंतर तारकेश्वरच्या चेहऱ्या उन्माहाचे फुलले. तो तीर्थंकरला म्हणाला-
"मित्रा, आता मला देवी-दर्शनाची गरज राहिली नाही मी आपला परत आपल्या मरी जायला निघतो."

परंतु तारकेश्वरला बळमत तीर्थंकर म्हणाला-
"मित्रा, इतक्या दूरवर आल्यानंतर देवी-दर्शनाचा धुनच परत फिरणे गरजेचे तुला परत जायला का वाटतंय हे मला जाणायचं नाहीय, पण मला इतकंच सांगायचंय की माझ्यासाठी का होईना, पण तू बरोबर बस. दर्शनानंतर आपण दोघ बरोबरच परत फिरू."

तारकेश्वर त्याची विनंती अमान्य करू शकला नाही. थोड्याच दिवसात ते दोघे वैकुण्ठन सरोवराशी पोचले काठावरचे देवनागिनीचे देऊळ पडक अवस्थेत होते. 'फक्त शान्ती कोकानाच देवीचे दर्शन वरते, इतरांना नाही.' असा मजकूर लिहिलेला एक विचालेला लेख होता.

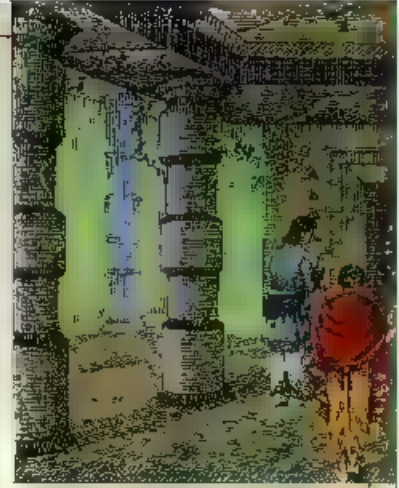
तो लेख वाचून तीर्थंकरने सरोवरात स्नान केले आणि तो मंदिरात गेला त्याला देवळात कुठेही देवीची मूर्ति दिसते त्याला वाटले की मूर्ति प्राचीन भिस्तून केडी वसावी किवा कोणी चोकनजिकून गेली असावी तो इकडे-तिकडे पाहू लागला

हतकथात अंगली कुलाची एक माळ हातात घेऊन तारकेश्वर तेथे पोचला त्याला पाहून हसतहसत तीर्थंकर म्हणाला-
"इतक्या कष्टानी तू कुलाची माळ गुंफलीत खरी, पण इथे तर देवीची मूर्तीच नाहीय."

तेव्हा तारकेश्वर त्या पकिताला म्हणाला-
"तुलासारक्या ज्ञानशून्य माणसाला देवीच दर्शन नसत होणार?" आणि आपले डोळे मिटून तो हात नोडून देवीने ध्यान करू लागला

ते पाहून तीर्थंकर त्याची टिचल करायच्या सुराते म्हणाला-
"तारकेश्वर, स्वतःला ज्ञानी म्हणवण्यासाठीच तू हे डोंग चालवले आहेस. नाहीतर जी मूर्ति मला दिसत नाहीय, ती तुला कशी दिसेल?"

तारकेश्वरने या प्रस्नाला काहीच उत्तर दिले नाही. आपल्या हातातली फुलांची माळ त्याने देवीच्या गळ्यात घातली, तीर्थंकरला देवीची मूर्ति तर कुठे दिसली नाही, पण ती माळ मात्र बळघात घातल्यासारखी अघांतरी उभी असलेली दिसली. जर मूर्तिच नसेल, माळ कशी अशी दिसेल? या विचाराने तीर्थंकर समजून घुलला की तारकेश्वरला देवीचे दर्शन नक्कीच झाले असले पाहिजे, आपल्या मात्र ते ज्ञान नशिबी नाही

नंतर तारकेश्वर आणि तीर्थंकर नगराकडे परत जायला निघाले, तेथे पोचल्यावर तारकेश्वरने तीर्थंकरला आपल्या घरी घेऊन जाऊन म्हटले-
"मी तुमच्या विस्तारवर खूश होऊन हे तुला देत आहे. अन्हेर नको करू." असे म्हणत त्याला तारकेश्वरने अमृत्य हिरे-जवाहीर आणि सोन्याचे दागिने व एक लाख सुवर्णमुद्रा दक्षिण दिला.

इतकी मोठ्ठ सांगून वेताळ म्हणाला-
"राजा, मन शान्ति मिळवण्यासाठी तारकेश्वर देवीच्या दर्शनाला निघाला होता मग मध्येच वाटल त्याचा विचार का बदलला? त्याला परत जायला का वाटू

आयल ? यानेच्या काळात पंडित तीर्थकरने तारकेश्वरच्या अनेक शकांचे निरसन केले होते. अशा पंडिताला तारकेश्वरने 'ज्ञानचून्य' म्हणून, हे विशिष्ट नाही वाटत ? नंतर देवीनेही ज्ञानी तीर्थकरला दर्शन न देता, अगदी पामर अशा तारकेश्वरला मात्र दिले. यावरून असे नाही वाटत की देवीने या बाबतीत काही चुका केली असली ? या प्रश्नांची उत्तरे जाणूनही ती छावणी वृं टाळतसे, तर तुम मस्तक फुटून जाईल."

राजा विक्रम उत्तरला—"तारकेश्वरचा गैरसमज झाला होता की त्याच्या अशास्त्रिक कारण त्याची दौलतच आहे. परंतु तीर्थकर दौलत मिळवण्यासाठीच देवीच्या दर्शनाला निघाला आहे, हे जेव्हा त्याला कळले, तेव्हा त्याचा तो गैरसमज बुर झाला, अन् त्याच परत फिरायचा विचार केला आपल वन चार लोकांना वाटून जगण्यातच आपल्या मनाला कांति मिळेल असे त्याने ओळखले. महापंडित असूनही वन-

संपदेच्या मागे जागणाऱ्या तीर्थकरला यासाठीच त्याने ज्ञानधून्य म्हणून ही धर्मसूक्ष्मता एका सामान्य व्यक्तीने-तारकेश्वरने ओळखली, तर एक देवी ते ओळखल्यावाचून कशी राहिल ? तिच्या हातून चुक कशी होईल ? आणि म्हणूनच तारकेश्वरला देवीचे दर्शन मिळणं आणि तीर्थकरला ते न मिळणं यात आश्चर्य करण्यासारखं नाहीच नाही. जाणकी एक विरोध लक्षा देण्याजोगी वच आहे. तो म्हणजे-तारकेश्वर जे मोठा पंडित नसेलही, परंतु तो एक ज्ञानी आणि उदारबुद्धीचा पुरुष नव्हतीच आहे त्यामुळेच तर तीर्थकरला मन:छात्र मिळवून देण्यासाठी त्याने त्याला घनदौलत व हागिने वागरे दिले."

अशा प्रकारे उत्तर मिळताच, राजाचे मोनभंग झाल्यामुळे वेताळ पुन्हा भद्रपक्ष होऊन श्रैतासकट मनुष्य झाला आणि त्याच शाहान्वर जाऊन फांदीला लटकू लागला. (कल्पित)

खोटे बोलण्याची चढाओढ

जो कोणी सर्वात छान खोट बोलेल त्याचा सत्कार करावा असे एकदा विनालपुरचा राजा गरुडसेन याच्या मनात आले. त्याने लगेच आपल्या दरबारी खुषमस्कऱ्याला बोलावून घेऊन त्याला आपला हा विचार सांगितला

पठभर विचार करून विदुषक म्हणाला- "महाराज, आपण पुढल्या महिन्यात यासाठी एक महामंडळ ठरवा. आपल्या देशातल्या बहुकडील खोट बोलण्यात दुसऱ्या अशा लोकांना आपण आश्चर्य देऊ या कसा वाटतो हा विचार आपल्याला ?"

लगच स्वीकृति देत राजा म्हणाला- "वा, वा ! तुम्हा निघार तर कमाळीचा छान आहे ! आता ताबडतोब चढाओढीच्या व्यवस्थेमागे लाग !"

विदुषक जरा पांथरत म्हणाला महाराज आपल्या राजवाड्याचे लग्नांगूह

यासाठी पुरेसे होणार नाही, तेव्हा आपल्या राजाखानाच्या पूर्वकडील क्रीडाभवनात यासाठी सर्व व्यवस्था करायला दोन हजार अशर्फींची आवश्यकता पडेल."

ते मान्य करून कोषाध्यक्षाला सांगून राजाने खुषमस्कऱ्याला दोन हजार अशर्फी देववल्या

"महाराज, मी उद्यान देशात दवटी पिटवून लोकांना आमंत्रित करायची तयारी करतो." विदुषक उत्साहाच प्रदर्शन करत म्हणाला.

खोटी खोट बोलणारांच्या चढाओढीचा विषय घेऊन ठपला. विदुषकाचा राजाला सांगितले की स्वयंप्री घुसवात खस राज-वाहेबांनीच सकाळी आठ वाजता क्रीडामंडपात यत्न करावी. त्यामुळे राजा गरुडसेन अगदी वेळवेर स्वयंप्रका ठिकाणी पोचला

परंतु तेथे चढाओडीबद्दलची काहीच नव्हते, तर राजाचा बसण्यासाठी एकादं खास आसनही तिथे मांडलेलं नव्हतं!

विद्युत्पात पहारेकऱ्याला बोलावून राजाने विचारलं—“अरे, आज इथं खोटं बोलणाराची चढाओढ होणार आहे, पण इथं तर त्यासाठी काही व्यवस्था केलेली दिसत नाही? काय बानगळ आहे?”

हे एकात्मक त्रां पहारेकरी विचाररा धोसोने घरघर कापू लागला ही म्हणाला—

क्षमा असावी महाराज! मला आपलं बोलणं काहीच समजत नाहीये! त्या कसल्या चढाओडीबद्दल तर मला काहीच माहिती नाहीये!

इतक्यात स्वतः विद्युत्पात तिथे आला. त्याच्याकडे रागात पहारा बघडलेन म्हणाला—“खोटं बोलण्याच्या चढाओडीची तू स्वकी पिटवली होतीस की नाही? इथे तर कोणीच कसं दिसत नाही? मला वाटतं, तू त्याची काही तयारीच केलेली नाहीस? बोल, मांड आपली बाजू!”

मोठ्या नम्रपण हात जोडून विद्युत्पात म्हणाला—“क्षमा असावी महाराज! पण आपण काय म्हणत आहात, तेच मला कळत नाहीये! कसल्यातल्या व्यवस्थेबद्दल आपण बोलत आहात, पण मला तर त्याची काहीच माहिती नाही? आपण काही जाला विली असतो, तर तिची अवहेलना मी कसा करू घडेल? खरी गोष्ट काय आहे? सांगा ना महाराज?”

विद्युत्पात हे सर्व बोलला, तेव्हा राजाचला सर्व काही कळून चुकलं! मोठ्याने हसत तो म्हणाला—“वा रे बघा! म्हणजे हाचा जयं बसा की खोटं बोलणाराची चढाओढ आता संपली आहे! खेवडी तू काबित केलंस की अशा चढाओडीत मुख्यतः बरबात कऱ्यांक कोणाचा फिटणारच नाही! तू सुवर्ताला ज्या दोन हजार वर्षांपूर्वी घेऊनस त्या परत करायची काही गरज नाही. उलट बक्षिस म्हणून तुला आणखी दोन हजार वर्षांपूर्वी फिटलो!” अन् असं बोलून त्याने विद्युत्पातची खूप तारीफ केली

चांदोबा पुरवणी-४३

भारतातील पक्षी न जनावरे .

कोकिला

सर्व पक्ष्यांत गोंय इथल्याचा पक्षी म्हणजे कोकिलच. महाराष्ट्राच्या इथलेच आठवणीच ओढ करून न बायक-सायक्याचा 'कविकाविला' अशा पत्रक्या डेढल सत्कार करण्याचा आपल्या देशात रिवाज आहे. सर्वतःतु मुक्त ज्ञाना की अंतर्द्वारा राईतुन कोकिलाचे सुमधुर, आनंद असे गायन ऐकू येऊ लागते. आणि जसा हिवाळा सुरू होतो तशी कोकिला आपले गोंड बंद करून गरम डिकाणाचा गोष्ट वेत निघून जाते

कोकिल हा अधिक काळा भरतो त्याची गोंय हिऱ्याने निघली मसले आणि काळ्या-धोवडी लाथ देवेंचे बर्तूळ असते. त्याच्या आंगावर पांढऱ्या रंगा न लहान लहान डाब मसतात. कोकिलाचे घराटे घनबायला मावडत नाही. त्यामुळे बावी कोकिला कावळ्याच्या घराट्यात बायली अडी घालते. कोकिलाची अडीही कावळ्याच्या अड्यांसारखीच गुंथ्या रबाची असतात त्यामुळे बायली खंडी कोकिली, व कोकिलची कोकिली हे कावळा ओळखू शकत नाही आणि स्वतःच्या अड्यांघरांवरच कोकिलेची अडी उघडून तिच्या पिल्लांही कावळे खावलाही पावतात. सामान्यतः कोकिला थोड-मोठ्या झाडांच्या दाट पानांच्या झाडेव्यत रहातत फळे व फिडे हे त्यांचे अन्न होय

वर्धमान कवि

अदित्यने यापूर्वी आठ वर्षांचा असताना एका काव्य लिहिले होते. तो कधीकधी कविता वाचत असे अदित्यने बडीत बंगाल व आसाममध्ये उच्चनपदम अधिकारी होते, त्याने संभाकाठ फार

कॉम्प्यूटर-इंजिनियर बनवायी कादियाकी
सहयोगिका आहे त्यासाठी माणशी १०-१५
नर्ये खर्च जाणवेल, त्यामुळे या प्रकल्पा खर्चीत
तो एक नवीनच प्रकल्प 'वर्तमान मानकी
अनुन नक्कीच जोडवना धाईत अन् त्याच्या
लेखणीतून माणशी काही कविता-सह्य प्रकाशात
मेरीस अमी आशा कराया काहीच हरकत नाही

१. सात व द्विरे खरींचे मजन करण्ये गरिमाण काय असते ?
२. संपात वास्तु प्रकाशमान असे तत्वाव कोणते ?
३. व्यासत प्रथम 'पेपरवॅक' पुस्तकाचे प्रकाशन कोणी केले ?
४. या शब्दाचे 'बास्कर अर्बोडे' सत्यजित रे यांना मिळाले. या अर्थार्थेचे नाव 'आस्कर' असे काय पडले ?
५. रथ वसंतून एकदा सगळ्या केल्या जाणाऱ्या राजतत्सवाला इंग्रजीत 'सिस्मूर मुबिजी' असे म्हणतात. सध 'पेपर ऑनरहूसेरी' कशांना म्हणतात ?
६. एक संवकाप्रभावे सर्वांचा पहिला महिला कोणता ?
७. सन १९२९ पूर्वी 'डेव्ह-डेनिस'चे नाव दुसऱ्या नांवे ते काय ?
८. 'जगन्नाथ विजयी'चे दो हत्यका होता. असें एका पारसी पेशवरच्या नावतीत म्हटले जाते. श्री कोण होता ?
९. रत्नाचे वार मठ असतात. ए. सी. व या हे तीन मठ आहेत. चौथा कोणता ?
१०. एकाच वेळी तीन केशांच्या अध्यक्षपदी एकच खबरी होती. ती कोण ? काही ?
११. कोत्राचे विषय तत्वाव कोणते ?
१२. शनीला किती मन्त्र आहेत ?
१३. अंतरिक्षातून धडिले असता, आकाश कोणत्या रंगाचे दिसते ?
१४. आम्हाची स्वापना कोणी केला ? कोणत्या रात्री ?
१५. विश्वामाला काय व डोळे असतात काय ?

इतरावली

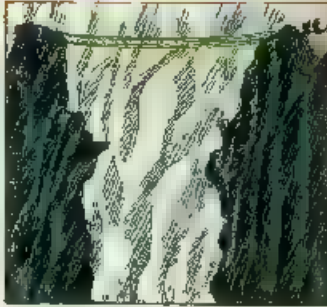
[illegible]

चांदोबाच्या बातम्या

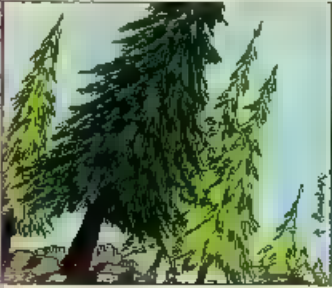
अति उंच पूल

बाहुनच्या जाण्या-येण्यासाठी जगात अत्यधिक उंच पूल कोठे आहे? या प्रश्नाचे उत्तर आहे- जम्बू आणि कार्मोर मधील लडाख भावात असलेला बरईसा पूल (समुद्र सपाटीपासून उंची १८,५०३ फुट). भारताच्या सीमा मार्ग संघटनेने 'विश्वीय पॉन्टिफ ऑफ रीकॉन्स' ह्या अंतर्गत हा बांधला या प्रकल्पाचे प्रमुख इंजिनियर जिरोझियर बोम्बार्ड यांना तत्कार करण्यात आला. त्यांचे नव्वे मिनीन बुक ऑफ रेकॉर्ड्स मध्ये प्रकाशित झाले आहे.

पाच लाख डॉलर

मेक्सिकोच्या ओक्साका राज्यात घुस्ब्या जातीचे एक मोठे गाव आहे. त्याच गाव जवळ अह्वेरुव्हटे-हा इर मधील कापणाकडे लागीं धवाबाजा जाकरित करतो. हा २००० वर्षे बघावा आहे वसे म्हणतात. याच मीट संरक्षण करण्यासाठी सरकारने ५,००,००० डॉलर खर्च करण्याच्या निर्णय घेतला आहे.

चांगल्या दृष्टीसाठी

अतिकडे बघा मोघ लागला आहे की फिकट निवळता रंगाच्या बाबा असलेला चप्पा वापरता तर मग दृष्टि बळकट्याय मुलांना अधिक चांगले दिवू लागते. ऑक्सफोर्ड युनिव्हर्सिटीच्या यूरोपियनलजी विभागाचे डॉ. जॉन स्टीन यांनी साधारण बघणे वापरणाऱ्या २० विद्यार्थ्यांवर प्रयोग केले या प्रयोगात वसे जाळकून जावे की हिरव्या रंगाच्या काप्या असलेला चप्पा वापरल्यामुळे मुलांची दृष्टि अधिक चांगली झाली.

ज्योतिष-पंडित

रामशास्त्री आपल्या पितामहासह सर्व

विद्या शिकता होता. तरी काव्य-रचनामुद्दा कळू शकत नसे. परंतु ज्योतिष शास्त्राकड त्याचा विद्येय अढा होता लहानपणी आपल्या कथ्या ज्ञानाच्या आधाराने त्यान काही लोकांना भविष्य सांगितले आणि ते अगदी खरे निघाले. त्यामुळे झालेल्या आनन्दाक्या अशात त्यान ठरवून टाकले की पुढे आपण ज्योतिषविद्या हाच आपला पेशा बनवायचा.

ते ऐकून रामशास्त्रीला सावधानतेचा इशारा देत त्याचा पिता म्हणाका- बाळा ज्योतिषशास्त्र हे पूर्णत निष्वासावरच आधारित असत. अन् अगदी ततोतत बरोबर भविष्य वतं वणं ब्रह्मदेवालाही शक्य नसत काव्यरचना आणि आपल पांडित्य याद्वारे तू नाव कमव वन् सुखाने जीवन जालव.

रामशास्त्रीला पित्याचे सांगणे बघत नाही त्यान पितासमोर जपय घाली की- 'म ब्रह्मदेवाला कमल नाही, ते मी कमल दाखवीन.'

त्या गावातल्या चार लोकांना त्याने भविष्य सांगितले होते की शबोच्या आषाढ्या बराबागे खोदल्यास त्यांना मोठ्य च्या माहोरांचे कलश मिळतील. रामशास्त्रीच्या कथनावर विश्वासून केलेल्या खोदकामान खरोखरच ह्या चोरी जगांना सुवर्णमहा मिळाल्या.

एके दिवशी सुभाष व अविनाश नाकाच्या दोन व्यक्ति रामशास्त्रीकडे भविष्य विद्या राखला आल्या. सुभाष एक बडा जमीनदार होता आणि अविनाश होता एक सुनी.

रामशास्त्रीला आठ बोलावून त्याच्या बडिलानी म्हटले- या दोघांवा मी चांगला ओळखतो ते! फार निर्दय अन् बदमास

"असुघरा"

आहेत दावही' त्यांना भाविप्य मागितलस तर तुम्हाचे विवाह बलायची अवयता आहे पित्याचे बोलण रामशास्त्रीला घुळीच कचल नाही त्या दावाच्या जन्मकुटुंब्या तपस्यून ते म्हणाल्यः तुमच्या घराच्या माग बाळूत असून त्यान नासही आहेत बाळूत वाढून नावाला घालवून दिलेत तर तुमचं भ्रमं होईल.

या घटनेवर एक बाठवड्याने रामशास्त्रीचा पिता जवळच्या गहरी जाऊन आला तेथे त्याला सुबांध ब अविनाश दिसत होते. त्याच्यापैकी एकाला बाळूत बांदल्यावर दहा लाख अशर्ती असलेले घडे मिळाले, त्यातील दहा हजार रामशास्त्रीला देऊन त्याचा लग्न करायचा त्याचा

विचार होता. पण दुसऱ्याच्या घरासाठी बाळूत बांदल्यावर शर्यालक पांढून बाकी साऱ्यांना बाळूतून विवाहस्था जार नावांनी असून मारून टाकले, त्यामुळे हा दुसरा मात्र रामशास्त्रीला जिवे मारण्याच्या विचाराला होता.

या गाष्टी रामशास्त्रीला मागून त्याचा पिता म्हणाला- मी ज्या मोष्टीला भोन हांतां आधीपासून, तेच नेमक आता घडत आहे! आता इथे रहाणं घेण्याकं आहे आपल्याला चळ, आपण काही दिवस अन्यत्र कोठे रहायला जाऊ या.

या सूचनेला रामशास्त्री नकार देऊन अकत नव्हता. पण त्याची इच्छा होती की असे निवृत्त जाण्यापूर्वी उद्याने भविष्य खरे

दुसऱ्या हातं द्याला घटून त्याच्याकडून आपल्या दहा हजार अशर्ती वसूल करायचा, विनय ने वाकरता त्याला समति दिली

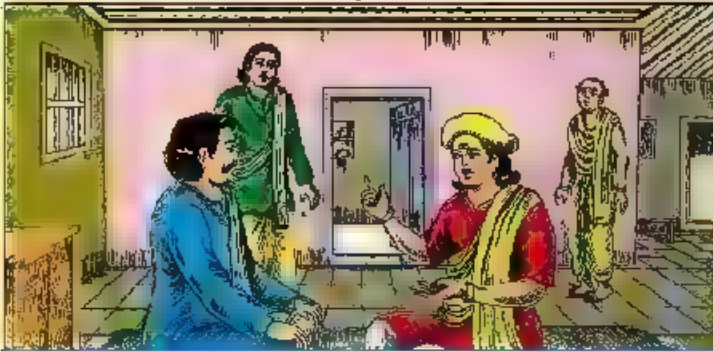
'कोणाबद्दलच भविष्य खरं ठरलं दावा? सुबांधकं की अविनाशक?' उत्सुकतेने रामशास्त्रीने पित्याला विचारलं

रामशास्त्रीचे वडील जरा वेळ विचारत पळत नवर ते म्हणाले की त्या दोघांपैकी काणाचे कल्याण झाले हे आपल्याला जाठवत नाही

बावा जरा आणखी डाक्याला ताण देऊन पहा! हा तर माझा जीवनमरणाचा प्रश्न आहे! रामशास्त्रीन कुट्टा पिकारले कुट्टा खोडा विचार करून ते म्हणाले- नाही हे बोटा, माझं आता बम होत

चाललय, अन् त्या बरोबर स्मरणशक्तीही कमी होत चाललीच, खून आठवून पाहूनही तुझा सत्कार करू इच्छिणारा कोण अन् विवाह उठणारा कोण हे काही आठवत नाही मला! तू स्वतःच आपल्या ज्योतिष पांडिताचा उपयोग करून ठरक, सुबांधच्या गावाला जाव कि अविनाशच्या? तुझं ज्योतिष कधी चकत नाही तेव्हा तू बराबर आधीच पोचशील, गणित नीट माद, नाहीतर तुझा मृत्युच ओढवेल.

रामशास्त्रीन बराच वेळ गणित मांडून पाहिल पण तो नीट ठरवू शकेना. आता तो पित्याला म्हणाला- बावा, मी मोठ्या विचित्र परिस्थितीत सापडलोय. हा गाव सोडायची तर हज्जा नाही माझी बाटक

जर ज्योतिषशास्त्राचा श्रवण करील मी, पण माव नाही सोडणार! मला आता सत्काराची इच्छा जरी नाही, केवळ याच भावात रहाण्याचा मार्ग हवा सला."

तेव्हा हसून रामशास्त्रीचे बडोल म्हणाले—'ज्योतिष शास्त्र सोडणे ठीकच होईल. कारण लोकांना भविष्य कथन करताना तू किती चुका केलेस हे तुज्या ध्यानात रहाणार नाही. जे तू सांगितलेस तेच भाटवणीत ठेवून चुकट्या यंत्र करीत रहाशील. शुभाशुभ अविनाश वाच्यापैकी एकाबद्दलच तुजं भविष्य चुकट्यांच मी सांगितलं तेव्हा तू आवच्यं व्यक्त केल नाहीस. आता अर्थच असा की ते तुझ्या आवाक्यातल काम नव्हे. तुझे प्राण धोक्यात असताना आपल्या ज्योतिषावर तू विश्वास ठेवला नाहीस ब्रह्मचर्य वसुधैवकुटुंबासाठी त्याच्यापैकी एकाकडही जाण्याची तुम्ही हिममत झाली नाही. यावरूनच तुझा स्वतःचा ज्योतिषावर किती विश्वास आहे, ते कळून चुकत! आता जर मागणे ती

त्या दोघांना कोठरात पाठविलेच मज्जनं मूर्खी! तें सब खोट सांगितल मी तुला' पण जाता तू ज्योतिषशास्त्रावर विसवण सोडून दे कविते—पांडित्यावर विसवून राहून जगायचा प्रयत्न करे. तुम डोळे उघडावे म्हणून सुभाष अविनाश यांच्याबद्दल लोटी गोष्ट सांगितली मी तुला!"

आपल्या ज्योतिषविशेषज्ञा येतात नवी कधी मला घेऊन उडूभूव मकनो हे आता कुठे रामशास्त्रीचा उपयुक्त. कोपला पित्त हा पेशा सोडून देण्याबद्दल बंधूवार का सामन असतो ते कळून चुकलं. आता त्यान आपल्या पित्याबद्दल समा मारितकी आणि त्याच दिवनापामून त्यान आपला ज्योतिष-शास्त्राचा पेशा सोडून दिला कविता-काव्यशास्त्र-साहित्य लिहून एक कवि-पंडित म्हणून पुढे त्यास नांगल नाव कमावले त्याला ज्योतिषशास्त्रही येत असल्याने लोक त्याला जस्त मान देत. अशा तऱ्हेने त्याला मोठी कीर्ति प्राप्त झाली.

ज्ञानांचा शोध

प्राचीन काळी उज्जयिनी नगरात ज्ञान-

भूषण नावाचा एक पंडित रहात असे शांतभूषण शिकला नाही अस कोणत ही शास्त्र नाही, नि त्याला माहीत नाही अशी कोणती ही गोष्ट नाही अस लोक म्हणत

शांतभूषणचे शिष्य सार्डिल्य आणि व्यवन शिष्या मनात एक शंका सतत डोकावत असे की आपल्या गुरूला हे अग्राव पांडित्य कस प्राप्त झालं? वेळ मिळाला की शांडिल्य यांच बोव्हीची शर्चा करीत असे, एक दिवशी ती व्यवनला म्हणाला—'आपलं गुरूजी ब्रह्मभट्टारकाचे शिष्य आहेत आणि मी असं ऐकलं आहे की ब्रह्मभट्टारकाचा शिष्य होणं हे तपश्चर्या करून परमेश्वराचं दर्शन करण्याहून कठिण काम आहे! तुला ही गोष्ट माहीत नाही?"

"माहीत का नाही? मी-ही ऐकल

आहे ते पण मला वाटतं दुस किती हा महान् पुरुष असला तरी तो पायाचा इगड असतो. त्याच महत्त्व मी जाणतो सव लोक हे ज्ञानज्ञात की आपल्या गुरूजींनी एक कास वाड्याची घर्षांच अध्ययन केलल आहे म्हणून मला अस वाटत की गुरूजींनी लहानपणापासून जे प्रयाध्ययन केळ आणि आज ही करीत आहेत, तेच त्यांच्या पांडित्याचं मूळ कारण आहे!" व्यवनने आपला विचार सांगितला

आपली शंका दूर करण्यासाठी स्वतः गुरूकड आजूनच त्यांचा विचाराचं असा शेवटी दोघांनी निर्णय केला

दोन्ही शिष्यांचे विचार शांतपणे ऐकून गुरू शांतभूषण म्हणाले—'हरीश्वर मी मोठा भाव्यमान आहे की कुमक्या मनात

अशी जगा घाली नरेच दिवस झाले, माझ्या मनाने वेद-तात्पर्याची काही शका आहेत पण कोणी ही त्यांचे समाधान करू शकतल नाही माझ्या शकांचे निरसन केवळ गुरु ब्रह्मभट्टावरकच करू शकतील ते आता पुढे झाले आहेत आणि त्याची प्रकृति ही बरी तसे तुम्ही पोष करतील जाऊन त्यांना मठा आणि माझ्या प्रश्नांची उत्तर देणूक या. त्यानंतर मी तुमच्या शकांचे समाधान करेल अस म्हणून त्यांनी आपले सर्वेष्ट एका लाडपत्रावर लिहून दिले

गुरुच्या आज्ञेनुसार दोन्ही शिष्य काशीला गेले आणि ब्रह्मभट्टावरकाना भेटले त्यांनी

घातभूषणचे प्रश्न जाणले आणि भद्रमिमत करीत म्हणाले- 'घातभूषण सारखा प्रकांड गडिन माझा शिष्य आहे याचा मला मोठा शब्द आहे असल्या शका तोच विचार करूना

मी आता म्हातारा झालो, म्हणून या प्रकारचे समाधान करणं मला झाला शक्य नाही तरी पण ज्ञान-वर्धनाच्या कामी मी काही बांगरान अवश्य देईन, दोन दिवसांनी तुम्ही पुन्हा एकदा माझ्याकडे या मी प्रपन्न करीन' एकडे लागून गुरूने आपले प्रशिष्य आदित्य व ध्यवन यांना रवाना केले

दोन दिवसांनी हे दोघे पुन्हा ब्रह्मभट्टावरककडे आले तेव्हा त्यांनी दोघांच्या हाती लाडपत्रे व लेखण्या दिल्या आणि घातभूषणच्या प्रश्नांची उत्तरे त्यांना ऐकवली

गुरूने सांगितलेली सर्व उत्तरे लिहून घेऊन घातभूषणचे शिष्य आता परत जायला निघाले. तेव्हा ब्रह्मभट्टावरक म्हणाले- 'मुलांनो, घातभूषण सारख्या महापंडिताचे तुम्ही शिष्य आहात. म्हणून तुम्हाला अजिबात काही समर्थन सामान्यांनी आवश्यकता नाही. तुमच्या लक्षात आले ना की तुमच्या गुरुच्या प्रश्नांची उत्तर मानवधर्मशास्त्रात आहेत कण हे समज

सांगिताना मला काही नव्या शका येत आहेत त्यांची उत्तर रसायन कारणाशी संबंधित आहेत मंगली-नगरीत राहणारा कुमार पुरकायस्थ या शकांचे समाधान करू शकेल तुम्ही त्याला मदत कर योग्य ते समाधान मिळवले नाही तर तुमचा हा सारा लडाटोप अर्धवटच राहील आणि तुमचे गुरु घातभूषण यांना संपूर्ण उत्तर दिल्याचे समाधान तुम्हाला मिळणार नाही'

दोन्ही शिष्य अवनीनगरीला गेले, पुरकायस्थला भेटले आणि आपल्या शिष्यांचा उद्देश सांगितला. पुरकायस्थाला फार ज्ञानब झाला कुशल-क्षम विचारून तो सांगू लागला- 'गळोतीळ चकृत्यावर बसून आचार्यश्री जेव्हा शिष्यांना शिकवत असत, तेव्हा ते सर्व मी दुरुन ऐकत बसे. मी विचार करीत असे की ते जे काही शिकवतात त्यातल थोडे जरी मला समजले तरी माझ्या जन्माचे साधक होईल'

एक दिवशी त्यांनी मला आपल्या बबले बोलवले नि म्हणाले- 'पुरकायस्थ, ज्ञानाची तुम्ही लालसा मी महातज आहे. अन्य धर्मादिक तुम्हाला व्यावसायिक कोशल्याची किती प्रशंसा करतात ते ही मी जाणतो. ज्ञानाच्या या महासागराचे मग्न करीत

असताना केव्हा तरी एक असा दिवस येईल जेव्हा मला तुम्ही गरज लागेल, आणि आचार्यांनी पुरकायस्थाला आशीर्वाद दिला

'यानंतर मला राजाश्रये मिळाला आणि मी काही सोडून अवनीनगरीला आलो' अशा रीतीने आपला परिचय देऊन झालावर त्याने ब्रह्मभट्टावरकच्या शकांचे समाधान केले

पुरकायस्थाला परवानगी घेऊन दोन्ही शिष्य जेव्हा उज्जयिनीला आगला निघाले तेव्हा त्याने पुढे सांगितले- 'हे पद, मी जी काही विद्या प्राप्त केली आहे, त्यातील सर्व अनुभव लक्षात घेऊन मी आचार्य-

श्रीच्या प्रसंगाची उत्तर दिलेली आहेत ती शास्त्राच्या कसोटीवर कितपत योग्य ठरतील हे खाला पाहीत नाही खरं म्हणजे रसायन-शास्त्राचे सखाल अध्ययन केल्या पडिलेच या प्रसंगाची भविक योग्य उत्तरे देऊं सकेलं यासाठी कोळपणाचा मित्र व आचार्यांचा मित्र विश्व शांतभूषण या शास्त्रचा प्रहामंडित आले हे संदीनाच ठाऊक तसेही ती सध्या उज्जयिनीत राहिली मला असे वाटते तुम्ही त्याच्याकडे जाऊन आद्या निरोप सांगता म्हणजे तुमची बंधायीय जिज्ञासापूर्ति होईल

हे सर्व ऐकून शास्त्रिय व कथन आध्वर्य-चक्रित झाले आणि पुरकायस्वाला म्हणाले- "आम्ही दोघ शांतभूषणचेच विषय आहोत, आणि त्याच्याच कामगिरीवर इय आलो आहोत" नंतर ते दोघ उज्जयिनीत परतले आणि ब्रह्मभटारक व पुरकायस्व यांच्याशी झालेली सर्व चर्चा गुरूला निवेदन केली.

भिम हास्य करीत शांतभूषण म्हणाला- "लोक मला महापंडित म्हणतात, तरी ही जनेक सोडली मला माहीत नाहीस - हे तुम्हाला समजत न?" माझ्या प्रसंगाचे उत्तरे विच्छेदव्यासाला तुम्हाला किती परितम कराने लागत हे ही तुम्ही पाहिलेच !"

नंतर गुरू दोन्ही शिष्यांना म्हणाले- "खरं म्हणजे गुरू मि ग्रथ ज्ञानाचा शोध घेण्याच्या काही उपयोगी पत्रास याबाबत दाद नाही तरी पण फुकळ गोष्टीत अज्ञान राहून जेले म्हणून खंय पडितात अज्ञान विषय जाणव्यासाठी निरुपध्वन करीत राहिले पाहिजे असा रीतीने निरंतर ज्ञानाच्या मार्ग लागलेला माणूसच खरा महापंडित होय !"

शांतभूषणाच्या कथनातील सत्य शास्त्रिय व कथन यांनी जाणले आणि निरुप ज्ञान-साधनच्या मार्गावर बसतचाल करून श्रेष्ठ पंडित बनण्याचा प्रयत्न करू लागले.

एवढ्यात विभीषण तेथे आला तो इंद्रजित असावा धसे चुकीने समजून वानर सेनानेरा पळू लागले. सुग्रीवाच्या सूचनेनुसार जांववान वानरांना सगळू लागला- "हा को आला आहे तो विभीषण आहे, इंद्रजित तसे!"

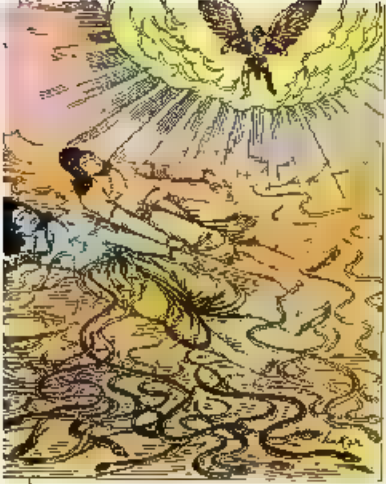
राम व लक्ष्मण यांची धनस्वा पाहून विभीषणाला कार दुःख झाले. लक्ष्मण राजा होण्याचे त्याचे स्वप्न साकार होण्याची भाषा झुटू होऊ लागली.

सुग्रीवाने विभीषणाला आलितन देऊन म्हटले- "विभीषणा, रावण ति इंद्रजित याचा विजय झाला वसे समजू नकोस. तु नक्कीच लक्ष्मण राजा होणार! राम व लक्ष्मण यांच्या भागाला धोका मुळीच नाही.

हे दोघे मुळित जयस्थेठ बाहेर, त्यातून बाहेर जाऊं की काही वानरवीरांसह तु त्यांना किंकिचेचा घेऊन जा. मी रावण व त्याचा हरिवार यांचा झेवट करून सीतेला आपल्या बरोबर घेऊन येईन आम्हाबद्दल, काळजी करण्याचे कारण नाही. मी आपली कामगिरी जोलपणे बजावून घेत येईन !"

सुषेन सुग्रीवाला म्हणाला- "देव-शानवांच्या युद्धात राक्षसांच्या भावा-प्रहारांनी जनेक देव ठार झाले, काही देव मुळित झाले, तर काही नकल गेले. तेव्हा देवांचा गुण म्हणति यामे आपल्या मृत-सन्नीवणी विधाने काही मुळांचा उपयोग करून त्यांच्यावर उपकार केले होते.

क्षीरसागराजवळील डांगरात मजीवकरणां व विशालकरणी मावाच्या वनस्पति उगवतात जुन्या काळी जिथे समुद्रमंथन झालं, तिथे चंद्र-पर्वत व द्रोण-पर्वत आहेत या पर्वतांचेरून या जीवांचे वनस्पति मिळतात. हनुमानाळा तांबडतोड तिथे पाडवावे "

एवढ्यात प्रलय झाल्याप्रमाणे जोराचे वारे वाहू लागले गरुडाने येत आहे असं वानरांनी पाहिलं. गरुडानाळा येताना पाहताच राम व लक्ष्मण यांना प्राणांच्या रूपाने बघून वेवळेले साप घाबरून पळून जाऊ लागले.

गरुडाने खंड राम-लक्ष्मणाजवळ उतरला व त्याने त्यांचे चेहरे व शरीर कुरवाळले.

व्यासरक्षी त्यांच्या दोघांच्या, सर्व जळमा भरून आल्या, व ते धडधाकट होऊन उभे राहिले

राम गरुडानाळा म्हणाला "आपल्या कुपेने व्याप्ती पूर्वेनत् स्वस्थ झालो आहोत. आपणास पाहून आम्हाला इतका आनंद झाला, जेव्हा आम्ही आमचे पिता वसंतराव व प्रविता वज येतांना पहात आहोत आपली दिव्य वस्त्रे व क्षात्रिने पाहून आम्हाला आश्चर्य वाटते खरोखर आपण कोण आहोत? "

आनदाचू डाळीत गरुडाने म्हणाला-
राया, मी तुम्हा मित्र आहे, तुम्हा प्रियवर आहे. मी तुम्हा प्रणाममान आहे. माझ नाव आहे गरुडाने. तुम्हा उभयतांना मदत देण्यासाठी मी इथे आलो. तुम्हा शरीरात शिरलेले बाण हे वस्तुतः सर्प आहेत. यांना पळवून कावणे येरा-नाव्हाराचे काम नाही म्हणून तुमची क्षौचनीय स्थिति पाहून मी तुमच्याकडे आलो व तुमची सुटका केली. या युद्धात थोडं फुडं बंफिनोर राहण बरं नाही राक्षसांवर विद्वाने ठेवण योग्य नाही हे आता तुम्हा समजलं ना? येथून पुढे तुम्हा चांगलच सावध राहिल पाहिजे. थोडी ही चूक होऊ देऊ नकोस! "

परत जाण्याची परवानगी मागत गरुडाने पुन्हा म्हणाला-"रामा ब्रता तु

मला अस विचारू नकोस की मी तुम्हा मित्र कसा? या युद्धात विजयी झाल्यावर ते तुम्हा आपोआप समजेल. युद्धानंतर लंकेत मूल व म्हातारी माणसंच शिल्लक राहतील. रावणाचा वत होईल नि सीता तुम्हा परत मिळेल!" इतकं सांगून गरुडाने आकाश मार्गाने उडत उडत अदृश्य झाला

राम-लक्ष्मण जेव्हा पहिल्या सारखे धडधाकट झाले, तेव्हा वानर आनंदाने जमघोष करू लागले बाणांचा मजूर ऐकू येऊ लागला वानरांनी भोळमोळे वृक्ष समूळ उपटले व त्याच्या सह त्यांनी लंकेची दारे घेरली त्या वेळी अर्धी रात्र उलटली होती

रात्रीच्या वेळी रावण व राक्षसांनी वानरांचा जमघोष ऐकला तेव्हा रावण आपल्या सव्यांना म्हणाला-"बाजे वानर फार सुख स्थित आहेत राम-लक्ष्मण यांच्या मृत्यूनंतर रक्षणाऐवजी हे असे आनंदित का झाले आहेत हे कळत नाही याचे कारण शोधून या बरे." असं म्हणून वस्तुस्थिति समजून घेण्यासाठी रावणाने काही राक्षसांना पाठविले.

नगरीच्या तटांवर बसून राक्षसांनी पाहिले की राम-लक्ष्मण जिंकत आहेत आणि सर्व वानर प्रसन्न अतःकरणाने

नाचत-बागडत आहेत जे काही पाहिले ते सर्व त्यांनी राक्षसाला जाऊन सांगितले.

इन्द्रजित्च्या बाणांच्या प्रायादून राम व लक्ष्मण भुक्त झाल्याचे वृक्ष ऐकून रावणाचा नेहुरा पडला, कारण घाबुकी सारखे बाण ही फुछकामी सिद्ध झाले होते रावणाने धुम्राक्ष नावाच्या राक्षसाला बोलावून आता बिली-"विशाल सेना याचे कारण शोधून या बरे." असं म्हणून बरोबर घेऊन तू नीघ, नि अगोदर हा राम आणि वानर यांना मारून टाक."

धुम्राक्ष तांबडतोड तेथून निघाला आणि सेनापतीला जाऊन सांगितला-"मी बुडाला निघालो, माझ्यासाठी प्रचंड सेनची व्यवस्था करावी." धुम्राक्षाबरोबर जाण्यासाठी सेन्य

तयार झालं. सैनिकांपावी विविध प्रकारची शस्त्रास्त्रे होती. पुष्पज सैन्यासह सर्वोत्तम रथावर आसून होऊन वृत्राक्ष परिचय-द्वारी उपस्थित झाला.

वृत्राक्षाला झालेला पाहून वानरांनी गुरहा एरुवा रागाचा अभिव्यक्त केला. दोन पक्षात युद्ध सुरू झालं. राजाचाही खस्त्रावरने वानरांवर येत होती. व वानरांनी फेकलेले रणद व वृत्र राक्षसांवर प्रहार करीत होते. या युद्धात राक्षसांचे अधिक नुकसान झालं, म्हणून ते हळू हळू पळ काढू लागले. वृत्राक्षाने वानरांवर अधिक जोरदार हल्ला चढवला वानर ही अधिक संख्येने मरू लागले.

अशा रीतीने वृत्राक्ष वानरांचा नाश करीत आहे हे पाहून हनुमानाला वनावर क्रोध आला, त्याने एक भला मोठा वणद उचलला नि वृत्राक्षाला रणाच्या रोखाने फेकला. रवाने तुकडे तुकडे झाले आपल्या रणाच्या दिशेने येणारा वणद पाहून वृत्राक्षाने रथातून खाली उडी मारली.

विशाल वृत्र व त्याच्या मोठमोठ्या सखा हनुमानाने राक्षसांवर कैकायका तुडवात करताना राक्षस सैराईस पळू लागले. नंतर हनुमानाने येर वृत्राक्षवर हल्ला चढवला.

वृत्राक्षाने आपली वज्र हनुमानाच्या डोक्यावर जोराने मारली, नव्य या प्रहाराने हनुमान बरा ही विचलित झाला नाही त्याने वृत्राक्षाला एक प्रचंड गंडशिला उचलून फेकली. तिच्या प्रहाराने वृत्राक्ष रक्त बोकू लागला व मोडपा वेळात त्याने प्राण सोडले. हे पाहून वानरांनी दुप्पट उत्साहाने राक्षसांची युद्ध सुरू केले. आणि राक्षस मिळून लंकेत पडून गेले.

वृत्राक्षाला मृत्यूची वार्ता ऐकून राक्षसाला खूपच राग आला त्याने राक्षस वज्रदंष्ट्राकडे पाहिले आणि ओरडून आज्ञा केली-“तू ताबडतोब अस्त्रातून राग, सुग्रीव व वानर यांना जिवनिशी ठार मारूनच परत ये.”

वज्रदंष्ट्र हा मायावी राक्षस होता शस्त्रास्त्रे व त्याची वज्र निवडक राक्षस-वीरांना घडत तो सैन्यासह युद्ध-भूमीकडे निघाला.

वज्रदंष्ट्राची सेना लंका-नगरीच्या दक्षिण द्वापान बाहेर पडली त्या द्वापरी अगद आपल्या वानर-सैन्यानिशी तयार होता वानर व राक्षस यांच्यात तुडव युद्ध झाले. या युद्धात राक्षस जेव्हा बरेच वानर-वीरांना ठार करू लागले, तेव्हा अंगदाचा शोक उफाळून झाला तो अत्यंत क्रूरपणे राक्षसांचा वध करू लागला त्याच्या प्रहारांनी राक्षस एकामागून एक धारातीर्थी पडू लागले. त्याचा केवळ एक प्रहार एकेका राक्षसाला पुरेसा होता. अनेक राक्षसांच्या डोक्यातून रेंडु बाहेर आले.

अंगदाच्या तडाख्यांनी अशा रीतीने जेव्हा राक्षस मरू लागले, तेव्हा वज्रदंष्ट्राच्या रागाची सीमा राहिली नाही. तो वानर सैन्यावर जाणाचा वर्षाव करू लागला. संवटी अंगद व वज्रदंष्ट्र दोघे एकमेकांसमोर आले. या द्वंद-युद्धात अंगदाने वज्रदंष्ट्राचा रथ आपल्या गंडशिलेच्या प्रहाराने मोडून टाकला. वज्रदंष्ट्राने ऐन वेळी आपली गदा हाती घेऊन रथातून खाली उडी मारली आणि मोठा वेळ तो वेद्युद्ध झाला मुळतून बाहेर येता क्षणीच

त्याने अंगदाने आपली गदा फेकली अंगद सांजव होता, श्यामूळे गदा प्रहारा-पासून त्याने आपल्याला वाचविले. तसे वज्रदंष्ट्र आणि अंगद यांच्यात मृष्टियुद्ध सुरू झाले दोघे बराच वेळ लढत राहिले आणि शेवटी एकमेकां गेले. अंगद दोघे जण आपल्या वृत्राक्षाला बसले तेव्हा अंगद विजयारंभा चमकून उठला आणि त्याने आपल्या तलवारीने वज्रदंष्ट्राचे शिर उडवले वानरांना फारच आनंद झाला वज्रदंष्ट्राच्या मृत्यूची बातमी ऐकून वाता राबणाने अकपस पाळा आपल्या सैन्यानिशी युद्धासाठी पाठवले. आपल्या उत्कृष्ट रथावर स्वार होऊन सैन्यासह

अकपन युद्ध-भूमीवर घळन दाखल झाला. मग राक्षस ति वानर यांच्यात निकराची लढाई झाली. दोन्ही पक्षांचे अनेक वीर मृत्यु-मुखी पडले. कुमुद तळ, मंद आणि द्विविद या वानरांनी साहसपूर्वक राक्षस वीरांना तोंड दिले आणि ते त्यांचा वध करू लागले.

अकपनने त्या वानर-वीरांना ओढखले आणि बायला रम त्यांच्या रोखाने हाकला. अकपन पुढे वानर-वीरांचा टिकाव लागत नव्हता. हे सर्व पाहून स्वतः हनुमान पुढे आला. अकपनने हनुमानावर बाणांचा वर्षाव केला. पण हनुमानाने त्या बाणांची जराही पर्वा केली नाही. हनुमानाने हुंकार

भरून बरतीला आपल्या पायांनी एक ओरबार रेटा विला. जमोन कपित झाली. एक चिरास शिखा उचलून हनुमान अकपनच्या रोखाने निघाला.

पण अकपनने आपल्या बाणांनी हनुमानाच्या हातातील शिखेने तुकडे-तुकडे करून टाकले. याने हनुमानाने एक साळवृक्ष मुळासकट उपटला. ति अकपनच्या डोक्यावर ओरबार प्रहार केला. आता अकपन बायला बचाव करू शकला नाही. तो अचेष्ट झाला, ति स्थाने आणि सोडले.

आता राक्षस बायलेच बचावले आणि राक्षसे तेथेच टाकून पळून जाऊ लागले. ज्या वानरांनी साहसपूर्वक राक्षसांना ठार मारले होते, त्यांचे हनुमानाने अभिनंदन केले. अकपनचा वध करणाऱ्या हनुमानाची सर्व वानरांनी तारीफ केली. नंतर सर्व वानरांनी बसा आरदार जयघोष केला की तो एकूण राक्षसांची बाबरगुंडी उडाली.

अकपनच्या मृत्यूचे वृत्त एकूण राबणाला मोठा वेळ वाईट वाटले. नंतर त्याने आपल्या शिष्यांची विचार-विनिमय केला व आपल्या सैन्याची ताकत आजमावण्यासाठी तो लगेत सर्वत्र फिरू लागला. जरी सैन्या लगेत राक्षसांचे ध्वज फडकत होते, तरी नगरीच्या चौकरी वानरांनी बांगलाच वेडा घातला होता.

रावण आपल्या महात्म्य परत आला नि प्रहस्ताकडे धावून म्हुणाला:—“बाबू सैन्याने आपल्या नगरीला वेढलेले आहे आणि धनूशी लढायला जाता पर्वत जे मळे, त्यांना अपयश मिळाले जाहे. धनूपुढे कोणाचे ही काही चालले नाही. मी, कृमकर्ण, तू, इंद्रजित नि निकुम एवढेच धनूशी सामना करायला समर्थ आहेत! तू आवश्यक सैन्यासह बुद्ध-भूमीवर आ आणि वानर-सैन्याशी लढाई कर.”

भाबर प्रहस्त म्हणाला

“या विषयावर आपण खूप चर्चा केलंली आहे! त्याबाबत अनंक बरे आहेत. मला वाटतं सीतेला रावाकडे परत पाठविण्यासच आपलं कल्याण आहे. मला हे ही माहीत होत की आपण सीतेला परत न पाठवले तर बुद्ध नक्कीच होणार! तुमची इच्छा मला आत्तेसादसी आहे. म्हणून तुमच्या आज्ञेचं पालन मी नक्की करीनच. तुमच्यासाठी मी बुद्धात आपल्या प्राणांची ही रक्षा करणार नाही. हा चालको की

बुद्धाला! विजय मिळविण्यासाठी मी प्रयत्नांची शक्ती करीन.”

हसकं सांगून सेनापति प्रहस्ताने विजय सैन्याची व्यवस्था केली. विजय मिळविण्याच्या इच्छेने राक्षस-वीरांनी होम-अर्चना सुरू केली. आणि त्यांनी बुद्ध-भूमीकडे प्रवास केले. प्रहस्ताने रावणाचा जवळीक केला, नि उत्तम जातीचे घोडे जुंपलेल्या रथावर आरुढ होऊन तो बुद्धा-साठी निघाला. त्याच्याबरोबर त्याचे चार मंत्री होते—नराटक, कुम्भहन, महानाथ आणि समुन्नत.

प्रहस्ताला येताना पाहून रामाने विभीषणाकडे विचारले—“हा जेपास वीर भीष्म पराक्रमी दिसतो आहे! तो कोण बरं?”

विभीषणाने रामाला सांगितलं—“हा रावणाचा सेनापति आहे. याचं नाव प्रहस्त. रावणाच्या सैन्याच्या तिघांच्या भागाचं नेतृत्व हा करतो. सर्व कल्याणांच उत्तम ज्ञान वाला आहे. महान् पराक्रमी म्हणून प्रहस्त सुप्रसिद्ध आहे.”

आभाळाचे खांब

एका गावात भीम नावाचा एक मोठ्या माणूस रहात असे. सजुरी करून तो आपलं पोट भरी. गावचे लोक त्याला अगदीच भोळा खांब मानत

एका रात्री जेवण उरकून भीम चांदण्यात बालेवर पडून आकाशाकडे पहात होता अचानक एक भीतिदायक विचार त्याच्या मनात उमटला -

‘लोक म्हणतात, कि आभाळ म्हणजे तर देवानं ज्ञाननेला खूप मोठा मांडव आहे. मांडव ज्या आकाराचा असेल, त्या मानाने त्याला चारी बाजूनी खांब असतात. वण मग, इतक्या मोठ्या आभाळ चे खांब कुठायत? दिसत तर नाहीत कुठे?’ वन् मग जर आभाळ खाली पडल तर केवढा भयंकर गुजरेल?’

या विचारबरोबर भीम भीतीने घाबरा झाला, आणि उठून बसला. त्याला वाटलं

की, हे आभाळ जर खाली पडलं, तर आपला जीवन जाईल की!

सकाळ झाली, तेव्हा परत गावात येऊन प्रत्येकाला दाखवून धांववून विचार लागला—

“छोट्याचा एकाचा मांडवानासुद्धा चार खांब असतात. मग इतक्या मोठ्या आभाळाला तर कितीतरी खांब असायला हवेत, पण इथे तर एकही खांब दिसत नाही! आणि आता जर हे आकाश तुटून खाली पडलं, तर आपण सगळे मरणार नाही का? आपण सगळे आता भसा जायी जाऊ या की जिथे आकाशच नमेल!”

मात्र सर्वजण हसू लागले आणि आप-सात म्हणू लागले की भीमला बहुधा भूतबाधा झाली असावी. अगोदरच सर्वजण त्याला वेढा मानत असत. त्यामुळे त्याच्या कडे कोणीच लक्ष देईना.

अम्मा भीमला बाटू लागल की आपल्या-कड लक्ष न देणारे हे लोकच सारे वेड आहेत, अन् त्याच ठरवळ की आपणच गाव सोडून जाऊन जिथे वाकाशच नसेल अशा ठिकाणी निवृत्तपणे रहायला लागू. या विचाराने तो गाव सोडून पुढे निघाला.

गावातून बाहेर पडून तो जंगलात पोचला तेथे त्याला एकटा-दुकटा एकादा माणूस दिवू लागला, त्याच्यापैकी एका-जवळ भीमने आपली भीती बोलून दाखवली तो माणूस भीमकडे नीट निरखून पाहून म्हणाला—“काय बडबडत आहेस? वाकाशाला कसले आलेत खांबे!” अन् तो भुकाड्याने पुढे निघून गेला.

इतकी छोटीशी गोष्टही या माणसाकडे कळते नाही—या विचाराने बिडून भीमही पुढे चालू लागला. खूप चालल्यावरही जंगल काही सपेता, अन् एकाच नयने गावही लागला. एका ठिकाणी जराच पांढर डोकं उचलून स्थान वर थाहिले, तर झाडांच्या मुळे वर त्याला पुन्हा आकाशच दिसले. त्याला वाटले की आकाश नसलेल्या जागी पोचायला आपल्याला बहुधा अजून खूप दूर जाव लागल.

रात्र होईपर्यंत तो चालतच राहिला. तसेच तो एका झाडाखाली रात्र घालवण्यासाठी थांबला. झाड खूप मोठे असल्याने त्याच्या फाखां आपल्याला वाचवू अक्तील असा विचार त्याच्या मनात होता.

त्या झाडाखाली एक साधू झोळे मिटून बसलेला होता. भीमच्या वाटुकीमुळे त्याने डोळे उघडले.

त्याला पाहून भीमने विचारले—“बाबा! तुम्ही पण आमाळ पडल तर स्वतः ला वाचवण्यासाठी इथे येऊन बसला आहात ना?”

साधूने ओळखले की हा एक भोळा-भाबडा आणी असावा त्याने हसतच भीमला विचारले—“आमाळ पडणं म्हणजे काय?”

“लहानशा मांडयालाही चार लांब असतात की नाही! पण इतक्या मोठ्या

आमाळाला तर एकही लांब नाहीय. मग ते पडतनाशिये नसे राहिल?” भोळ्या भीमाने हाका विचारली.

“हू! आता तुझे शंका मला बरोबर कळली बेटा! आमाळाला खांबे कसे नसतील? आमाळाला खांबे नवकी असतात. त्याबद्दल मी तुला सकाळी सांगून आता जोर तु” साधू म्हणाला.

सकाळ झाली अन् भीम जागा झाल्यावर साधू म्हणाला “बेटा तुझी हीच शंका आहे वं, की वाकाशाला खांबे का नाहीत? वाचपी सकाळ निवाण्यापा मीने सांगतो बघ तुला. या गावजून मोलास की एक गाव लागल तिथे जाऊन प्रत्येक घराजवळ त्या घरच्या लोकांना शिब्या देत उभा रहा अन् मोक घेऊन ये.”

भीम गावात पोचला प्रत्येक घरासमोर उभा राहून त्या घरच्या लोकांना शिब्या देत तो मोक मागू लागला. सर्वच घरा त्याला मारायला लागले, पण भीम कुणीच दिली नाही. शेवटी मीन एका घरासमोर गेला. अनेक माणिसी यण कीणीच

बाहेर आले नाही मग तो शिब्या देऊ लागला.

बाबर घरातून मरकन एक बाई बाहेर आली अन् त्याला भिक्षा घालत म्हणाली—“यायला उशीर झाला मला. मग शिब्या दिल्याचाचून कसा राहशील तू? मला कळल, कळल हू!” आणि मग ती घरात निघून गेली.

भीम जंगलात परत आला अन् साधूला त्याने ही हकिकत सांगितली.

साधू हसत म्हणाला “तू शिब्या बिब्याय, तरीही त्या बाईने तुला भीम दिलो. रागावली नाही ती? अली माणस लुहारो लासोत एक अखली तरी पुरे, होय माणस आमाळाला खांबे आहेत मांडवाला फक्त चारच लांब असतात. त्यामुळेच तो कधी मुदत पडत नाही. घाबरू नकोस माता.”

साधूने बोलणे भीमला बरोबर समजले साधूला साष्टांग नमस्कार करून त्या दिनसासतून तो त्या साधूची सेवा करत गेला. अनेक माणिसी यण कीणीच

चिरंजीव माणूस

गोष्ट खूप गुनी आहे. त्या काळात इटलीत बेप्पोपिपेट्टा नावाचा एक तरुण जन्म झाला. त्याचा पिता हा एक दिवस एका निर्गुण अशा जंगलातून जात असताना, दोन चोर धुका व्यापाऱ्याला चांगला डोकून काढत असलेले त्याने पाहिले. बेप्पो एकदम धावासाऱ्या त्या चोरावर पुढून पडला. ते बेप्पोसमोर मुळीच टिकाव घेऊ शकले नाहीत, जन्म.....ताय लावून पळून गेले ते! व्यापारी हातीपायी घड आहे असे पाहून त्याच्याही अवाकरीत न बोलता बेप्पो तिथून पाळू लागला.

बेप्पोने वास्तवसेने हे साहस त्याच्या पथ्यावरच पडले. कारण तो व्यापारी दुसऱ्यातिथीला कोणी तसत, वेळ पालटून फिरवारा, त्या देशचा खुद्द राजाच होता! बेप्पोच्या ऐन वेळच्या मदतीबद्दल तो कुतूहल राहिला अन् त्याच्या धाडसीपणावर फार

खुषही झाला. नंतर बेप्पोला बोलावून घेऊन राजा त्याला म्हणाला-“आजपासून मी तुला नोकरीतून मुक्त करून स्वातंत्र्य देत आहे. तुला हवं तेव्हा सैनिक म्हणून तू पुढात भाग ही पेऊ शकतोस, पण तशी तुझ्यावर सक्ती नाही. तुला पाहिजे तेव्हा तू सुट्टी घेऊ शकतोस, हवं तिथे मटकू शकतोस. आजीवन तुझ्या उदरगणनाची जबाबदारी मी घेत आहे. तुला सारा खर्च मी चालवीन.”

बेप्पोला घरी यापेक्षा अधिक काय पाहिजे होते? आद्यपर्यंत शिपाई म्हणून तो जी विशिष्ट घेली माळगत असे, ती आपराध्यने आता त्याने बन्व केले, जन्म एकदम निष्कळजी, मजगसस्त असे जीवन तो जन्म लावला. एकदा एका वृद्ध सैनिकाने त्याला पाहिले अन् विचारले- “कारे बाबा! स्वतःला सैनिक म्हणवतोस तर घेली कुठाय तुम्ही?”

सचिन आर्कर

“शिपायाचे काम न करताही राजा माझं पाठनपोषण करतो आहे.” बेप्पो उत्तरला.

“माझ्यात आहेस खरा! ही घे माझी घेली आहे ही. तिचं तोंड उघडून कुणांलाही ‘मार डडी’ म्हणालास, तर ताबडतोब तो या घेलीत उडी मारेल. जोपर्यंत घेलीच तोंड उघडून तू त्याला मुक्त करणार नाहीस, तोपर्यंत तो तसाच अडकून राहील कितीक वर्षे मी या घेलीशी असा खेळत आलोय. आता मात्र कंटाळलोय. तू अजून तरुण आहेस, म्हणून आता काही काळ तरी घे सेझून हिच्याशी!” असे म्हणून त्या वृद्धाने आपली घेली बेप्पोला दिली.

बेप्पोने घेलीच्या खरेपणाबद्दल पारखून पाहिले. त्याच्याही लडणाऱ्या दोन व्यक्तींना घेली दाखवून तो म्हणाला-“हं मारा उडी हिच्यात.” त्याबरोबर त्या दोघांनी खरोखरच घेलीत उड्या मारल्या. जन्म बेप्पोने त्यांना सोडून देईपर्यंत ते स्वतः बाहेर येऊ शकले नाहीत.

दोन वर्षे आपल्या गावात राहिल्यावर बेप्पो कंटाळला आणि राजधानीला परत गेला सारे शहर त्याला उदासपणे दिसले प्रत्येक घराबाहेर काळा कपडा टांगलेला दिसत होता. हुकीकट काय आहे, याची चौकशी केल्यावर बेप्पोला लोकांनी विचारले-“म्हणजे? तुला अजून माहीतच

नाही? आज मजबराशी संतान येऊन राजकन्येला उचलून नेणार आहे. काही वर्षांपूर्वी त्याने या अटीवर राजाकडून सही करून घेतली होती. कागदावर काय लिहिलंय, हे राजाला माहीत नसल्याने त्याने सही केली होती. पण आता त्याला कळून झालंय की मदीप्रमाणे मुजगी संतानाहाती सोपवायला हवी.”

बेप्पो ताबडतोब राजाकडे गेला व म्हणाला-“वापस माझ्यावर जीवना-भराना जो उपकार केलाय, त्याच्या बदली मी आता राजकन्येला संतानाच्या कचाट्यातून सोडवायचा प्रयत्न करीन.”

“तुला धाडसीपणा मला ठाऊक आहे, पण यावेळी तू किंवा मी या परिस्थितीत

जादीवा

५३

काहीच करू शकणार नाही. फतून का होईना, पण मी त्या कागदावर सही करून बसलोच ना!" राजा हताश स्वरात म्हणाला.

"इतकीशी फसवणूक तर आपणही करू शकू नः महाराज! राजकन्या ज्या कक्षाला जाते. त्याच्या शेजारच्या कक्षात माझी रहाण्याची सोय करून वा हुजूर! म्हणजे कस? सैतानाचा त्या माझ्या कक्षातूनच राजकन्येकडे जाव लावल पाहिजे. सला एक टेबल, कागद, शाई अन् लेखणी हवी, त्यानजरोबर एक सोटाही असावा. बाकी सगळं मी शंभाळून घेईन." बेण्पो म्हणाला.

बेण्पो हे सकट टाळू शकेल, अशी राजाला मुळीच आशा नव्हती. तरीही

त्याने बेण्पोला सारी व्यवस्था करून दिली. राजकन्येच्या कक्षा शेजारच्या खोलीच्या दरवाज्याशी टेबलावर आपली पैली ठेवून बेण्पो जवळून उभा राहिला.

ठीक मध्यरात्री एकाएकी जमिनी अरथक जागली. कोहीकडे विजा पडल्या, कडकडाट ऐकू आला अन् संघकाच्या वासाने आसमन्त भरून गेला. तुटलेल्या लाव्याच्या देगाने सैतान राजवराड्याकडे येऊ लागला. तो पुढे विसताच पैलीचे तोंड उघडून बेण्पो म्हणाला—"मार जरी!" सैतान तावडतोच पैलीत बन्व गेला!

सैलीत अडकून जरा वेळ सैतानाचा आरडाओरडा ऐकल्यावर अन् तो थोडा गप्प झाल्यावर बेण्पोने त्याला विचारले—"इकडे का यावं लागलं तुला?"

"ही तुला सांगायची गोष्ट नव्हे!" सैतान पैलीतूनच मुरमुरला.

"मला नाही, तर जाणली कुणाला सांगणार! तू राजकन्येला घेऊन जायला आलायस, अन् तुला बेत हाणून पाडायलाच मी इथे येऊन बसलोय; समजलास? राजकन्येला सोडून देऊन तू आल्या वाटेने परत फिरायचं वचन दे; नाहीतर मी तुला या पैलीतून सोडणारच नाही बघ!" बेण्पोने घमकी बेत म्हटले.

"हे मुळीच होणं नाही! जाऊ गव्य रात्रीपासून राजकन्या माझी माझी आहे.

राजाने तस एका कागदावर लिहून, सही करून, कागद माझ्या हाती दिलेला आहे." सैतान मुर्खीतच बोलला.

"ते तर मलाही माहीत आहे रे! बोल, तू तो कागद आता काढून टाकायला तयार आहेस की नाही? सेवटचं विचारतोय मी तुला." बेण्पोने विचारले.

"भाभ्या भानगडीत दखल देऊ नकोस तू. मुकसट्यानं पैलीबाहेर काढ मला!" सैतान बळूनही आपल्याच मस्तोत होता.

"ठीक आहे. मग आता मी आपलं काम सुरू करतो." असे म्हणून बेण्पो सोंदपाने त्या पैलीवर तडाले माफ लागला.

सैतान तर नरकाचा प्रमुख! त्याने नरकातही कधी असे शारीरिक कष्ट बरकातही कधी असे शारीरिक कष्ट

भोगले नव्हते! मानबलीकड येण्यासाठी त्याला साधे मानव-शरीर धारण करावे लागले होते. या शरीरामुळे सोंदपाचा मार त्याला सहन होईना! वेदनेने कुपत तो किचालू, मारू-ओरू लागला. शेवटी तो बेण्पोचे म्हणणे मानायला तयार झाला. तो म्हणाला की आपल्याला बेण्पो पैलीबाहेर काढील, तर आपण राजकन्येचा नाद सोडून द्यायला तयार आहोत.

"अरे, तू तर कागदावर सही करून घेणारा प्राणी आहेस. मी तुझ्या बोलण्यावर विश्वास ठेवायला मुळीच तयार नाही. मी एक पत्र लिहून तयार करतो, तू फक्त आपला हात बाहेर काढून आपली सही कर स्वावर. नंतरच तुजी मुटका शक्य आहे." बेण्पो पुन्हा घमकावत म्हणाला.

जिवावरच बेतलं, म्हणजे काय करणार ?
सैतानाने बेण्पोच्या सनं मटी मान्य केल्या.
बेण्पोने पत्र तयार करून, सही करावल्या
सांगितल्याबरोबर रवाने घेऊन हात
बाहेर काढून सही करून टाकली. नंतर
बेण्पोने सैतानाला घेऊन बाहेर सोडले. पुन्हा
एकादा गंधकाचा वास पसरून मीज चमकली.
अन् सैतानाने मुंबाळा केला !

नंतर राजा, राजकन्या अन् बाकी
दरबारी लोकांनी जेव्हा बेण्पोवर स्तुति-
सुमने उभळली, तेव्हा तो जगदी खालून
गेल्या. त्याच्या सन्मानार्थ राजाने जंगी
मेजवानी दिली व नंतर बेण्पो तेथून
निघून गेला.

पुढे फिरत रहाण्याकर बेण्पोला कंटाळा
आला आणि त्याला वाट लागले की
एकादी मनपसंत जंगी पाहून तेथेच
कायमचे वास्तव्य करावे. अशा जागेच्या
ओघात असतानाच त्याला एका नदीकिनारी
एक सुंदरशी झोपडी दिसली. झोपडीच्या
पारी बाजूला खानखी फळाफुलांची झाडे
होती व सारे दृश्यच मोठे मनोहरीच
होते. आता देशातून सोडून मरेपर्यंत
इथेच रहावे असे त्याने ठरवले.

काही वर्षे तो तेथे मोठ्या सुखाने
राहिला. एक दिवस त्याच्याकडे एक
नवीनच माणूस आला. हा माणूस काळा व
डांत होता. पण तो थोडा उदास दिसत
होता.

“आपण कोण ?” बेण्पोने त्याला
विचारले.

“मृत्यू !” तो माणूस उत्तरला.

“ओहो ! मग मार उडी !” बेण्पोचे
तोंड उघडले बेण्पो म्हणाला. मृत्यू त्या
बेळीत उसाच दीड वर्षेपर्यंत अडकून
राहिला.

बेण्पोने त्याला थोडे काळात कसलाही
वास दिला नाही. जवळ तो मृत्यूची मोठ्या
प्रेमाने गप्पा करी. मृत्युनेच त्याला भय
दाखवून, धमक्या देऊन किंवा कधी कधी
वादविवाद, अनुभव वगैरे करून घेऊन बाहेर

येण्याचा प्रयत्न केला. परंतु बेण्पोने त्याला
मुळीच वाद दिली नाही.

या दीड वर्षांत कुणाचाच मृत्यू ओढवला
नाही. जी माणसे आज-उद्याच मरण्या-
सारखी होती तशीच राहिली. कित्येक
अवघात व लढाया झाल्या, परंतु कोणीच
मेले नाही.

मृत्युने बेण्पोला तऱ्हेतऱ्हेने समजावायचा
प्रयत्न केला—मृत्युशिवाय जीवनाचा मार्ग
सुगम होत नाही. अतिबुद्ध व दीर्घचैतनी
माणसे असतात किंवा अत्यंत वाईट प्रकारे
जीवन घालवणारी माणसे असतात. अशांना
केवळ ‘मृत्यू’ हीच सुटका असते. मृत्यू न
होता केवळ जन्मच होत राहिले तर
लोकांना जगात रहायला जायच उरायची
नाही ! शेवटी यात काही तथ्य आहे, हे
बेण्पोला मानावेच लागले. नंतर त्याने
मृत्युकडून एक वचन घेतले की जी पर्यंत
आपण स्वतः जीनाकणार नाही, तोपर्यंत
मृत्युने त्याच्याकडे कुंकूनही पाहू नये, अन्
सगळ्या त्याने मृत्युला घेऊन सोडून दिले.
घेऊन बाहेर निघल्याबरोबर मृत्यू
भराभरा आपली तुंबलेली कामे उर-
कण्याच्या मागे लागला. जगात बुद्ध व
विद्यारी रोग येऊन लाखो लोक मरू
लागले.

यानंतर बेण्पो खूप वर्षे जगला. शेवटी
त्यालाच आपल्याचा कंटाळा येऊ लागला.

चांदोचा

त्याचे सारे पोस्त व स्वतःची भुळेवाळेही
मरून गेली. त्याची नातवंदेही गेली ! तो
राजा व राजकन्याही मरून गेले. आता
मात्र बेण्पोने आपल्या नोकराकरवी ‘मृत्युने
येऊन आपल्याला घेऊन जावे’ असा
निरोप त्याच्याकडे पाठवला.

“नाही रे बाबा ! तो माणूस जिये
रहात असेल, त्याच्या वासपासही मी
फटकणार नाही !” मृत्यू म्हणाला.

“मृत्यू किती कृतघ्न आहे ! मी त्याला
घेऊन सीडलं ही नूकच केली. म्हणजे
तरी त्याचं डोकं ठिकाणावर राहिलं
असतं !” बेण्पो स्वतःशीच म्हणाला.

मृत्युने बेण्पोचे शरीर त्याच्या वाल्या-
पासून निराळं करावला नकार दिला होता.

त्यामुळे 'आपणाला आता स्वर्गात किंवा नरकात सशरीरच जायला हव' असा विचार बेप्पोने केला. त्याचा वाटले की, आपल्याला स्वर्गात नक्कीच जाण मिळणार नाही. त्यामुळे त्याने नरकात जायचे ठरवले. त्याने सरळ नरकात जाऊन तेथेला सरवाजा ठोठावला.

मृत्युला थांबवून जेव्हा कळले, तेव्हा त्याने आपल्या नोकरीना समीप ठेवले- "त्याला मुळीच आत येऊ देऊ नका. खूप चांगले धोपटून काढून त्याला बाहेर टाकून द्या." आणि त्या अनुनुरांनी बसेच केले.

आता तो स्वर्गात पोचला अन् द्वारपालाला म्हणाला की-"मला आत येऊ दे." द्वारपाल म्हणाला-"मी ईश्वराला विचारून येतो." अन् तो आत गेला. तेव्हा बेप्पोने आपली टोपी तटाच्या भितीवरून स्वर्ग-ज्ञानात फेकून दिली.

द्वारपालाने येऊन समितले की-"तुला आत यायला परवानगी मिळाली नाही.

तू सैतानाला पिढून काढण्याच एक चांगले काम केळ होतंस. पण इतक्या लहान गोष्टीसाठी तुला स्वर्गात प्रवेश मिळणार नाही. तुझी स्थिती शोचनीय आहे. पण मी कायद्याच उल्लंघन करू शकत नाही."

"तुमं म्हणणं बरोबर आहे. पण माझी टोपी आत पडलीय. ती घेऊ दे मला." बेप्पो म्हणाला.

"ठीक आहे. घेऊन जा." बेप्पो आत गेला व आपल्या टोपीवर बसूनच राहिला. द्वारपालाला तो म्हणाला-"मी आपल्या इस्टेटीवर कळजा करून नसलोय. इस्टेटीसिवाय पवित्र जस काय-जात काय करू शकतं? तू मला म्हणून उठवू शकत नाहीस."

गोष्ट ईश्वराच्या कानी गेली. तेव्हा तो म्हणाला-"स्वर्गात कुणाला इचभर जरी जाणा मिळालो, तरी पुरा स्वर्ग मिळाल्यासारखंच असतं. राहू दे त्याला इशेच."

बहुरूपा वसुंधरा :

वेगळे वाढणारे वांबू

थायलंड, मलेशिया, इण्डोनेशिया यादि अनेक आशियातील देशांमध्ये विपुल वाढणारी वांबूची बने खूप भराभर वाढतात. ईशान्य भारतात वांबू एक मोठर वाढण्यासाठी ६ ते ८ आठवडे लागतात. पण अर उल्लेखनेल्या देशांत तोच एक मीटर वांबू २४ तासात वाढतो.

घडिप्याची सूचना

नैसर्गिक उत्पातांच्या बाबत श्रवोदाय नायकक राहून, कोकांग सुचना वेध्यावत काही जनाबरे व शणी सक्षम असतात असे मानले जाते. भूकंप, वादळ व ज्वालामुखीचे स्फोट यांची घडिप्या काही जनावरांना अगोदरच कळते. त्यानप्रमाणे काही माशांमध्येही ही अद्भुत शक्ती वाढते. जेव्हा-फ्रिझ हा समुद्री मागी १५ तासांपूर्वीच वादळाची बाह्यल वेळी आणि किनाऱ्याकडून तो खोल पाण्यात जातो. खोल पाण्यातले मासे व अन्य जन्मी ही सूचना ओळखून लगेच पाण्याच्या पुण्याकडे येतात. यानामधे बसल्यातवात साळलेले मासे भूकंपाच्या काही तास अगोदरच एकमेकांना टवारा देत आपणक करू लागतात.

जंज जंज वाळडे

काही पालवीनी वनजधेसी वाळडे कमिनीवर लहान लहान टेकड्यासारखी विस्तारत. काही वाळडे २१ फूट उंचीचीही असतात. ही वाळडे म्हणजे लहान वाळड्यांच्या मानाने हिवायवय!

